

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 85317246-9896-4f2f-ace5-70fbe2e9fb71

PODNIKANIE ABSOLVENTOV VYSOKÝCH
ŠKÔL

Diplomová práca

2020

Bc. Peter Lošonský

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

**PODNIKANIE ABSOLVENTOV VYSOKÝCH
ŠKÔL**

Diplomová práca

Študijný program: Verejná správa a regionálny rozvoj
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja
Vedúci záverečnej práce: Dipl. Ing. Valéria Némethová, PhD.

Bratislava 2019

Bc. Peter Lošonský

Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Bc. Peter Lošonský
Študijný program: verejná správa a regionálny rozvoj (Jednoodborové štúdium, inžiniersky II. st., denná forma)
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Typ záverečnej práce: Inžinierska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Podnikanie absolventov vysokých škôl

Anotácia: Rozvoj podnikania je jednou z dôležitých rozvojových stratégií miest a regiónov. Pomerne málo preskúmanou oblasťou je vzťah medzi vysokými školami a podnikaním. Rozhodnutie podnikat' je ovplyvnené množstvom faktorov, medzi ktoré patrí napríklad rodinná tradícia alebo pohlavie, ale dôležitými sú aj faktory súvisiace so štúdiom ako napr. študijný odbor alebo študijné výsledky. Diplomová práca bude zameraná na analýzu podnikania absolventov vysokých škôl. Bude analyzovať výsledky dotazníkového prieskumu absolventov vysokých škôl spracovaných v rámci projektu APVV Univerzity a ekonomický rozvoj regiónov.

Vedúci: Ing. Valéria Némethová, PhD.
Katedra: KVSaRR NHF - Kat. verej. spravy a regional. rozvoja NHF
Vedúci katedry: doc. Ing. Štefan Rehák, PhD.
Dátum zadania: 06.12.2019

Dátum schválenia: 06.12.2019

doc. Ing. Štefan Rehák, PhD.
vedúci katedry

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne, a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

Peter Lošonský

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcel pod'akovať mojej školiteľke Valérii Némethovej, ktorá mi poskytla odbornú pomoc v oblasti písania odborného textu a bola vždy veľmi ochotná konzultovať moju prácu.

Dátum:

.....

Peter Lošonský

Abstrakt

LOŠONSKÝ, Peter: Podnikanie absolventov vysokých škôl – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja. – Vedúci záverečnej práce: Dipl. Ing. Valéria Némethová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2020, 48 strán

Cieľom záverečnej práce bolo zistiť, ktoré faktory a ako silno ovplyvňujú absolventov vysokej školy podnikat'. Práca je rozdelená do 5 kapitol. Obsahuje 15 grafov a 2 tabuľky. Prvá kapitola je venovaná analýze súčasného stavu riešenej problematiky na Slovensku a v zahraničí. Preštudovali sme literatúru týkajúcu sa faktorov, ktoré ovplyvňujú výber podnikateľskej kariéry, teóriu plánovaného správania, rozdiel podnikania s vysokoškolským titulom a bez neho, ako aj závery na podobné problémy v zahraničných štúdiách. V ďalšej časti sa charakterizuje cieľ a metodika praktickej časti. Oboznámili sme sa so zberom údajov nášho dotazníkového prieskumu a základnú charakteristiku respondentov. Zároveň sme popísali presný postup pre našu praktickú časť práce. Štvrtá kapitola, obsahuje deskriptívne štatistiky a model logistickej regresie z údajov vyplnených absolventmi v rámci dotazníkového prieskumu agentúry na podporu výskumu a vývoja projektu APVV Univerzity a ekonomický vývoj regiónov. Výsledkom riešenia danej problematiky je vyjasnenie významu faktorov, ktoré ovplyvnili absolventa podnikat'. Na základe regresnej analýzy sme zistili, že najdôležitejším pozitívnym faktorom je podnikanie už počas štúdia, podnikanie rodičov, vysokoškolské vzdelanie rodičov. Naopak, najdôležitejšími negatívnymi faktormi sú: ženské pohlavie, vek medzi 20 a 24 rokom života.

Kľúčové slová:

podnikanie, faktory ovplyvňujúce výber podnikateľskej kariéry

Abstract

LOŠONSKÝ, Peter: Entrepreneurship of university graduates – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Public Administration and Regional Development. – Supervisor: Ing. Valéria Némethová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2020, 48 pages

The aim of the final paper was to find out which factors and how strongly influence university graduates to entrepreneurship. The paper is divided to 5 chapters. It contains 15 graphs and 2 tables. First chapter is about analysis of the current state of the problem in Slovakia and abroad. We studied the literature on the factors that influence the choice of entrepreneurial career, the theory of planned behaviour, the difference between entrepreneurship with and without a university degree, as well as conclusions on similar problems in foreign studies. In the next chapter we characterize our goal and methodology of the final part. We got acquainted with the data collection of our questionnaire survey and the basic characteristics of the respondents. The fourth chapter deals with descriptive statistics and a model of logistic regression from data filled by graduates in the questionnaire survey of the agency to support research and development of the University project and economic development of regions. The result of solving the problem is to clarify the importance of factors that influenced the graduate to do business. Based on the regression analysis, we found that the most important positive factor is entrepreneurship during studies, parents' entrepreneurship, parents' university education. On the contrary, the most important negative factors are: female gender, age between 20 and 24 years of age.

Key words:

entrepreneurship, factors influencing the choice of entrepreneurship career

Obsah

ABSTRAKT	6
ABSTRACT.....	7
OBSAH	8
ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK	9
ÚVOD.....	10
1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA	
A V ZAHRANIČÍ	11
1.1 FAKTORY, KTORÉ OVPLYVŇUJÚ VÝBER PODNIKATELSKEJ KARIÉRY	13
1.2 TEÓRIA PLÁNOVANÉHO SPRÁVANIA OD AJZENA.....	14
1.3 SHAPERO-V PODNIKATELSKÝ MODEL	15
1.4 PODNIKATELIA S VYSOKOŠKOLSKÝM VZDELANÍM VERZUS BEZ NEHO	15
1.5 ZÁVERY ZAHRANIČNÝCH ŠTÚDIÍ.....	17
2 CIEĽ PRÁCE	20
3 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA.....	21
4 DESKRIPTÍVNE ŠTATISTIKY A MODEL LOGISTICKEJ	
REGRESIE.....	23
4.1 DESKRIPTÍVNE ŠTATISTIKY PODNIKANIA ABSOLVENTOV	24
4.2 REGRESNÁ ANALÝZA FAKTOROV OVPLYVŇUJÚCICH PODNIKANIE ABSOLVENTOV	37
5 ZÁVER	40
BIBLIOGRAFIA	43

Zoznam grafov a tabuliek

Graf 1: Pohlavie respondentov	24
Graf 2: Vek respondentov	25
Graf 3: Absolvovanie kurzu o podnikaní.....	25
Graf 4: Vzťah kurzu a hospodárskej činnosti	26
Graf 5: Znamky respondentov počas štúdia	27
Graf 6: Vzťah hospodárskej aktivity počas štúdia a známok	28
Graf 7: Vzťah vzdelania a podnikania rodičov respondentov	29
Graf 8: Zmena bydliska	30
Graf 9: Zmena bydliska podľa známok a pohlavia.....	31
Graf 10: Ekonomická aktivita respondentov	32
Graf 11: Vzťah ekonomickej aktivity, pohlavia a vysokoškolského vzdelania rodičov	32
Graf 12: Vzťah ekonomickej aktivity, veku a práce počas štúdia	33
Graf 13: Vzťah ekonomickej aktivity, práce počas štúdia a ekonomickej aktivity rodičov	34
Graf 14: Vzťah ekonomickej aktivity, zmeny bydliska a práce počas štúdia.....	35
Graf 15: Veľkosti firiem našich respondentov	36

Tabuľka 1: Ukazovatele z dotazníkového prieskumu **Chyba! Záložka nie je definovaná.**

Tabuľka 2: Logistická regresia .....

Úvod

Problematika podnikania absolventov vysokých škôl je dôležitá pre tvorcov stratégií rozvoja miest a regiónov. Keďže posilňovanie podnikania sa stáva vo vyspelých krajinách najvyššou prioritou verejnej politiky (Franke, 2002). Hlavným dôvodom je, že startupy sú hnacou silou ekonomického rastu a značný tvorca pracovných miest (Franke, 2002). Napríklad ak by 4000 firiem vytvorených Massachusetts Institute of Technology vytvorilo nezávislú krajinu, bola by to 24 najväčšia ekonomika sveta (Ayers 1997). Z tohto by sme si mohli zobrať príklad a preto je dôležité zistiť, ktoré faktory a ako silno ovplyvňujú absolventov podnikateľ, aby sme vedeli tvoriť vhodnú politiku.

V teoretickej časti sa zameriame na východiská a empirické štúdie z rôznych krajín aby sme ich mohli porovnať s našimi výsledkami a závermi, ku ktorým dospejeme. Zameriava sa hlavne na faktory, ktoré ovplyvňujú vzťah k podnikaniu, ako napríklad pohlavie, vek, predchádzajúca pracovná skúsenosť, podnikanie a vzdelanie rodičov. Nasleduje zhrnutie teórie plánovaného správania od Iceka Ajzena. Shapero-v podnikateľský model a jeho hlavné aspekty, ako aj obohatenie o externé faktory od Kruegera, čiže Shapero-Kruegeov model. V prvej kapitole sa nachádza aj rozdiel medzi podnikateľmi s vysokoškolským vzdelaním a bez neho a závery z rôznych zahraničných štúdií.

Druhá kapitola definuje cieľ práce a parciálne ciele. Nachádza sa v nej viacero predpokladov a hypotéz, ktoré sú skonštruované na základe teoretickej analýzy.

Tretia kapitola definuje metodiku a metódu skúmania, definuje pôvod dát a ich základné charakteristiky. Uvádza jednotlivé kroky praktickej časti práce.

Štvrtá kapitola uvádza výsledky práce, tak ako deskriptívnu analýzu, tak aj model logistickej analýzy. V rámci deskriptívnej analýzy sme skúmali vybrané faktory ako podnikanie rodičov, vysokoškolské vzdelanie rodičov, známky počas štúdia a následne rozhodnutie zostať žiť v mieste pobytu pred štúdiom alebo sa toto miesto po vyštudovaní zmenilo. Tieto grafy nám ukázali prepojenia jednotlivých faktorov a následne sme mohli overiť ich významovosť v modeli regresnej analýzy. Z danej analýzy budeme utvárať závery, podľa jednotlivých ukazovateľov a smerovať odporúčania, ako možno docieľiť vyšší záujem o podnikanie, respektíve na akých študentov cieľiť snahu o podnietenie ich podnikateľ.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

V tejto časti sa pozrieme na teoretický základ problematiky. Podkapitoly v tejto časti sú: vplyv vzdelania na podnikanie; faktory, ktoré ovplyvňujú výber podnikateľskej kariéry; teória plánovaného správania od Ajzena; Shapero-v podnikateľský model; podnikatelia s vysokoškolským vzdelaním a bez neho; závery záverečných štúdií.

1.1 Vplyv vzdelania na podnikanie

Vplyv vysokoškolského vzdelania na lepšiu uplatniteľnosť na trhu práce a následne aj udržanie tejto práce počas krízy je dokázaný od Ionescu (2012). Tento benefit vyššieho vzdelania tým pádom znižuje risk nezamestnanosti. V dnešnej znalostnej ekonomike vyššie vzdelanie pomáha tvoriť prispôsobivejšiu a kvalitnejšiu pracovnú silu, ktorá sa vie adaptovať na neustále sa meniacom trhu práce (Enders, 2010). Podiel dospelého obyvateľstva a podiel vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva sú dva najdôležitejšie faktory s pozitívnymi efektami na rast HDP v Európe (Sterlacchini, 2008). Efekt jednotlivých univerzít na regionálny rozvoj je významný, avšak benefity sú závislé aj na kvalite danej univerzity, či vysokej školy (Arbo a Benneworth, 2007).

Pozitívny efekt univerzít v regióne môže byť čiastočne ťahaný vplyvom podnikania. Viac ľudí do univerzít prináša viac zákazníkov pre podnikateľov, ktorí sú menej konzervatívni voči novým službám a produktom (Oates a kol., 1996). Rozsah a štruktúra podnikateľskej aktivity má silnú priamu koreláciu s ekonomickým rastom (Lekovic a kol., 2014). Vysoké školy môžu vplývať na podnikanie rôznymi spôsobmi. Univerzity alebo výskumné centrá, či organizácie môžu vytvoriť vlastné spin-off firmy. Avšak, aj študenti alebo absolventi vysokých škôl môžu začať podnikat' v danom regióne. Potencionálny dopad vysokej školy alebo univerzity na individuálne začatie podnikania je na prvý pohľad veľmi málo zrejmé. Podľa Lucasa (1978) je podnikanie heterogénna funkcia podnikateľskej schopnosti, tých individuálnych osobností, ktoré majú vyššiu schopnosť byť úspešnejší. Vzdelanie nebolo priamo spájané s podnikateľskou schopnosťou v jeho modeli, tento vzťah je ale možný a je bližšie opísaný v novších štúdiách (Van der Sluis a kol., 2008). Na jednej strane vzdelanie môže zlepšiť individuálne schopnosti a poznatky, ktoré z nich robia viac uvedomelých v oblasti podnikateľských príležitostí a procesov v rámci podnikania. Na druhej strane je štúdium časovo náročné a zvyšuje šance nájsť si lepšie zamestnanie. Zamestnanie je menej riskantné ako podnikanie, čo znamená aj nižší záujem o podnikanie (Daghbashvan

a Harsman, 2014). Kľúčom k úspešnému podnikaniu je identifikovanie trhovej príležitosti, ktorú si ostatní nedokážu všimnúť a správne využiť túto príležitosť k dosiahnutiu zisku. To je presne to miesto, kde vzdelanie dokáže pomôcť, správne načasovanie a efektívne spravovanie pomocou vhodných znalostí a zručností. Z začať podnikat' bez dostatočných znalostí je vysokoriziková aktivita. Je zrejmé, že istý stupeň znalostí je často nevyhnutný pre začatie a udržanie akéhokoľvek podnikania (Lee a kol., 2005). Ďalšia štúdia Kolstada a Wiiga (2015) ukázala, že viac rokov štúdia sa môže pretaviť k vyššej ziskovosti podnikania. Pravdepodobnosť, že človek začne podnikat' a zamestná sám seba je vyššia o 0,8% s každým rokom štúdia (Robinson a Sexton, 1994). Táto štúdia Robinsona a Sextona (1994) taktiež ako tá od Kolstad a Wiig (2015) dokázala previazanosť ziskovosti s každým rokom štúdia na vysokej škole. Naopak, podľa Van del Sluisa a kol.u (2008) nie je významný vplyv vzdelávania na to, aby si človek vybral podnikanie, ale za to dokázal, že absolventi vyššieho vzdelania mávajú vyšší zisk (Van der Sluis a kol., 2008). Na základe dát z Kanady sa zistilo, že vzdelanie na univerzitách môže mať pozitívny dopad na podnikanie. Aj na základe tohto výskumu zistili, že každý rok formálneho štúdia zvyšuje pravdepodobnosť, že pôjde človek podnikat' o 0,8% (Masakure, 2015). Dokonca vysokoškolské vzdelanie podnecuje aj nezamestnaných ľudí, aby išli radšej podnikat', ako byť naďalej nezamestnanými a čakať na pracovnú ponuku (Remeikiene a Grazina, 2009). Rozdiel medzi absolventmi vysokých škôl a podnikateľmi bez vyššieho vzdelania je aj motív podnikat'. Zatiaľ čo ľudia s vysokou školou podnikajú, lebo v tom našli hlbší zmysel alebo chcú vyriešiť dieru na trhu. Pre ľudí, ktorí podnikajú a majú nižšie vzdelanie je to viac riešenie nedostatku pracovných príležitostí pre nich (Bartos a kol., 2015). Ako zistili Turker a Selcuk (2009), podporujúce prostredie na univerzitnej pôde k podnikaniu je kľúčový faktor na výber práve podnikateľskej dráhy. Ak by univerzity prinášali dostatočné vzdelanie a motiváciu študentov na oblasť podnikania, pravdepodobnosť výberu podnikania namiesto zamestnania by sa mala zvýšiť (Turker a Sonmez Selcuk, 2009). V posledných rokoch sa viac univerzít zapája do podnikateľského vzdelávania (Kuratko, 2005). Dopad špecifických typov vysokoškolského vzdelania na podnikateľské aktivity bol preskúmaný viacerými štúdiami. Jedna z nich tvrdí, že podnikateľské vzdelávanie je veľmi významný faktor, ktorý podporuje budúce podnikanie mladých ľudí (Rantanen a kol., 2015). Iná na druhej strane uvádza, ako na Britských univerzitách vplýva podnikateľské vzdelávanie na iniciatívu študentov podnikat' v budúcnosti. V Británii Nabi a kolektív (2016) zistili, že

potencionálne efekty sa môžu líšiť a dokonca v niektorých prípadoch vedia až odradiť študentov od zámeru podnikat' (Nabi a kol., 2016). Ling a Venesaar vidia vo svojej štúdii problém s tým, že tradičné metódy učenia, teda memorovanie príliš veľkého množstva informácií sa stále využíva aj v podnikateľskom vzdelávaní na vysokých školách, čo študentov nepripraví na pravé podnikanie a nedá im nevyhnutné praktické znalosti (Ling a Venesaar, 2015). Peterman a Kennedy (2003) zastávajú názor, že zúčastnenie sa na podnikateľskom vzdelávaní má pozitívny vplyv na vnímanie podnikania týchto mladých ľudí a inak je potrebné pri podnikaní. Existuje viacero faktorov, ktoré ovplyvňujú výber podnikateľskej kariéry alebo zamestnania, môže to byť aj rodinné zázemie, vzdelanie rodičov, podnikanie či práca rodičov, entuziazmus daného človeka, okolie, nápady, alebo aj záujmy, na to sa pozrieme v ďalšej kapitole.

1.2 Faktory ovplyvňujúce výber podnikateľskej kariéry

Výber kariéry je plne subjektívne rozhodnutie a určujú ho subjektívne zámery. Tieto osobné postoje však môžeme predvídať s vysokou mierou presnosti, podľa správania, subjektívnymi normami a vnímanou kontrolou správania (Ajzen, 1991). Ajzenová teória bola úspešne dokázaná na príklade podnikateľských úmyslov Poľských študentov v štúdii z roku 2016 od Wach a Wojciechowski (2016). Oni prišli na to, že podnikateľské úmysly študentov sú od ich celkového postojú k podnikaniu, osobných noriem, sebakontroly vo vnímanom správaní a k postojú k riziku. Taktiež medzi faktory, ktoré ovplyvňujú výber podnikateľskej kariéry aj vysokoškolské vzdelanie formujúce podnikateľské zmýšľanie študentov. S ohľadom na sociálno-ekonomické charakteristiky sa viacero autorov zhodlo, že práve pohlavie môže byť dôležitý faktor s efektom na podnikateľské úmysly (Wang a Wong, 2004; Minniti a Nardone, 2007). Ďalšie kľúčové faktory, často spomínané v literatúre sú vek a predchádzajúca pracovná skúsenosť (Grupta a York, 2008; Levesque a Minniti, 2006; Cooper a Park, 2008). Neodmysliteľnou súčasťou týchto faktorov je aj skúsenosť s podnikaním v rodine, v prípade ak je skúsenosť dobrá, vie značne zvýšiť šancu podnikania mladého člena rodiny (Wang a Wong, 2004; Kuttim a kol., 2014). Medzi ostatné dôležité faktory by sme spomenuli externé faktory, ako podnikateľské prostredie v krajine, vládna podpora podnikania či pandemická situácia ako sme si mohli všimnúť v roku 2020 (Naser a kol., 2009). Bohatstvo jednotlivcov a prístup ku kapitálu na podnikanie je tiež často spomínaný ako kľúčová otázka pri podnikaní (Evans a Jovanovic, 1989; Elston a Audretsch, 2011).

1.3 Teória plánovaného správania od Ajzena

Na pochopenie aké mechanizmy vedú k podnikateľským zámerom jednotlivcov, väčšina výskumov využíva výhodu všeobecne uznávaného psychologicky sociálneho konceptu vytvoreného v 80-tych rokoch, jeho meno je teória plánovaného správania od sociálneho psychológa Iceka Ajzena (Ajzen, 1987). Podľa danej teórie, zábery správania závisia od troch aspektov. Postoj ku výchove, teda k správaniu, ktoré mu bolo dané a jeho odpor alebo vnútorné stotožnenie sa s ním. Sociálne a subjektívne normy, ktoré formujú vnímanie takéhoto správania a teda podľa ktorých sa začleňujeme do danej spoločnosti je druhým aspektom. Tretím je vnímaná kontrola správania, ako veľmi vieme vedome ovplyvňovať naše správanie a teda vyberať podľa argumentov. Prvé dva aspekty odrážajú potrebu a požadovaný výskyt takéhoto správania, zatiaľ čo tretí reflektuje osobné vnímanie schopnosti kontrolovať svoje správanie a zväčša sa nazýva sebakontrola (Ajzen, 1991).

Teória plánovaného správania je jeden z najpoužívanějších konceptov pri skúmaní podnikateľských zámerov. V literatúre neexistuje žiadna univerzálna definícia dôvodu, prečo sa jednotliviec rozhodol začať podnikat' (Karimi a kol., 2016). Thompson definuje rozhodnutie jednotlivca podnikat' alebo mať podnikateľské zábery ako „presvedčenie seba ako osoby, že mám v úmysle založiť nový podnik a vedome to plánujem niekedy v budúcnosti“ (Thompson, 2009). Zábery potencionálnych podnikateľov sú vnímané ako „vedomý stav mysle, ktorý predchádza akcii“ (Shook a kol., 2003). Tento všeobecný koncept zámerného správania je veľmi populárny medzi výskumníkmi, ktorí skúmajú a analyzujú podnikateľské zábery. Podnikateľské zábery majú tendenciu byť potencionálnym štartom vlastného biznisu v blízkej budúcnosti (Krueger, 1993). Koçoğlu a Hassan (2013) pridal k trom základným aspektom teórie plánovaného správania osobnostné faktory, hlavne tie, ako človek vníma svoje súčasné podmienky a možnosti vedúce k želanému stavu (Kocoglu a Hassan, 2013). Ďalší autori pridávajú k prvým trom aspektom aj momentálnu situáciu na trhu, mieru zamestnanosti, schopnosť prinášať obeť a záväzky jednotlivca. Taktiež aj osobnostné prvky uskutočniteľnosť, efektívnosť, žiadosť, ktoré podporujú podnikateľské zábery a ich premenu na konkrétne správanie, čiže na založenie vlastnej firmy a podnikat' (Shapero a Sokol, 1982).

1.4 Shaperov podnikateľský model

Tento koncept bol prvotne vytvorený Bernardom Shaperom a neskôr rozvinutý ním aj s jeho kolegami (Shapero a Sokol, 1982). Krueger sa zapojil do tímu a obohatil ho o externé faktory, takže sa tento koncept niekedy nazýva aj Shapero-Krueger model (Krueger a kol., 2000). Tento Shaperov model predpokladá, že zotrvačnosť riadi ľudskú činnosť až dokým nepríde k narušeniu rovnováhy, ktorá má zväčša negatívny kontext, ako napríklad strata práce. Až takéto impulzy donútia konať jednotlivca. Okrem podnikateľských zámerov je veľmi dôležitá aj dôveryhodnosť správania. Dôveryhodnosť sa chápe dichotomicky ako vhodnosť a uskutočniteľnosť. Práve tieto faktory formujú podnikateľské zámery (Heure, 2012). Individuálny podnikateľský zámer je formovaný v širšom kontexte, je potrebné zohľadniť mnoho faktorov aj čo sa týka osobnostných ale aj behaviorálnych (Elfving a kol., 2009).

Teória plánovaného správania a model podnikateľských udalostí, ktorý sa nazýva aj Shaperov podnikateľský model sú najčastejšie využívané teórie na vysvetlenie podnikateľských zámerov (Schlaegel a Koenig, 2014). Modely založené na podnikateľských zámeroch sú úspešne implementované nielen v sociálnej psychológii ale taktiež v marketingu a v manažmente (Krueger a kol., 2000). Predošlé výskumy viedli k veľmi zaujímavým empirickým záverom. Schlaegel and Koenig (2014) študovali všetky determinanty teórie plánovaného správania a modelu podnikateľských udalostí a ukázalo sa, že „rôzne determinanty v týchto dvoch modeloch majú pozitívny efekt na podnikateľské úmysly“ (Schlaegel a Koenig, 2014). Pfeifer a kol. (2016) prišli so záverom, že hlavný faktor predpovedania podnikateľského úmyslu v Chorvátsku sú sila túžby byť podnikateľom a podnikateľská sebarealizácia.

1.5 Podnikatelia a vysokoškolské vzdelanie

Vzťah medzi podnikaním a vzdelávaním sa v súčasnosti skúma viac a viac, je to dôležitá otázka hlavne v oblasti podnikového výskumu vzhľadom k zvyšujúcej sa konkurencii na lokálnom trhu a taktiež na medzinárodnom trhu, dostupnosť nových technológií a spotrebiteľského dopytu po nových produktoch, respektíve službách. Byť si vedomý týchto všetkých efektov a mnoho ďalších na podnikanie potrebuje človek vedomosti o zmenách dopytu, využívať nové technológie a taktiež dôkladne analyzovať trhovú konkurenciu z rôznych prístupov. Vzdelávanie môže vylepšiť schopnosti jednotlivca viesť viac do hĺbky o všetkých spomenutých otázkach a tým pádom mu

ponúknuť konkurenčnú výhodu pri začínaní podnikania. Podnikateľský úspech a výber podnikania ako hlavný zdroj príjmu môžu byť ovplyvňované viacerými faktormi, ako sú ľahká dostupnosť finančných zdrojov (Carter a kol., 2003), rovnosť pohlaví (Chowdhury a Audretsch, 2014), úroveň podnikateľského vzdelania (Rauch a Rijsdijk, 2013), štátna podpora podnikania (Elam a Teriesen, 2010), zručnosť a sebadôvera (Minniti a Nardone, 2007), ale aj sociálna štruktúra a mobilita medzi jednotlivými sociálnymi stupňami (Lim a Enrick, 2011). Avšak spomedzi všetkých spomenutých faktorov, je jeden ľahko identifikovateľný, ktorý určuje podnikateľskú kvalitu a tou je vzdelanie. Vzdelanie jednotlivca ovplyvňuje výber podnikateľskej kariéry alebo iné pracovné príležitosti. Výskumy pri skúmaní dôležitosti ľudského kapitálu v podnikaní prišli na to, že vzdelanie podnikateľov môže mať pozitívny efekt na výber a výkonnosť podnikania (Lafuente a Vaillant, 2013). Taktiež si zaslúži pozornosť, že formálne vzdelanie môže zvýšiť manažérske zručnosti jednotlivca a to môže viesť k tomu aby sa stal podnikateľom. Avšak vzdelanie nie je zadarmo všade vo svete, tým pádom si vyberú bezpečnejšiu cestu závislej pracovnej činnosti, skôr ako podnikateľské riziko, kde nemajú garantovaný žiadny plat a záleží na viacerých faktoroch (Velez, 2009). Ako sme mohli vidieť aj s príchodom pandémie, aj najlepší prepracovaný podnikateľský nápad mohol utrpieť a neuspieť, keďže ľudia boli nútení zostať doma a obmedzila sa mobilita. Iní argumentujú s tým, že systém vzdelávania nie je správne rozvinutý v mnohých rozvojových krajinách a tým pádom viac zaváži sebadôvera a zručnosti jednotlivca na začatie vlastného podniku. Empirické výskumy nedokazujú žiadnu jednoznačnú odpoveď na vzťah vzdelania a podnikania v segmente malých a stredných podnikov. Úloha vzdelávania pre výber podnikateľskej kariéry bola predmetom debaty už veľa rokov (Karimi a kol., 2016). Výskumy objavili, že úloha podnikateľského vzdelania, rodinné zázemie a predošlá skúsenosť s podnikaním v rodine sú silný faktor na individuálny zámer podnikateľ. Niektorí autori prišli na to, že vzdelanie podnikateľa môže pozitívne ovplyvniť rozvoj firmy v začiatkoch, ako aj vytvorenie silnejšej a udržateľnejšej pozície na trhu. Beijerse (2000) tvrdí, že vzdelanie podnikateľa vie vytvoriť rozdiel v jeho podniku s tým, že dokáže ponúknuť iný druh produktu ako jeho konkurenti alebo lepšiu službu ako jeho konkurenti s nižšími alebo rovnakými nákladmi a tým pádom sa etablovať na trhu.

1.6 Závěry zahraničních studií

Velez (2009) svojim výskumom potvrdil, že ak má človek nižšie ako vysokoškolské vzdelanie, inklinuje menej k podnikaniu ako človek s vysokoškolským vzdelaním. Ľudia s vyšším vzdelaním majú tendenciu mať svoj vlastný biznis, ako len pracovať a vytvárať hodnotu pre majiteľa danej firmy, či akcionárov. Naopak, pri ľuďoch s nižším vzdelaním je značná tendencia k nájdeniu si práce, čím skôr a pri väčšine prípadov sa nepustia do vlastného podnikania. Avšak jedna tretina podnikateľov v poľnohospodárstve, doprave a stavebníctve tvoria práve ľudia s nižším ako vysokoškolským vzdelaním. Vo firmách spojených s finančníctvom, výrobou, profesionálnymi službami a komunikačnými službami prevažujú podnikatelia s vyšším vzdelaním.

Arenius a Minniti i v roku 2005 zverejnili štúdiu, kde zistili, že stredné a vysokoškolské vzdelanie sú významnými faktormi pri vysvetľovaní zámerov podnikania v ich empirickej analýze z 28 krajín. Poznamenali, že vo vyspelých krajinách je vzťah vzdelania a podnikania výraznejší ako v rozvojových krajinách sveta. Odôvodnili to tým, že v rozvojových krajinách, vzdelaný človek inklinuje viac k závislej činnosti, keďže zdroje financovania sú obmedzené. Naopak Bonte o dva roky neskôr (2007) prišiel so záverom, že v Nemecku vzdelanie a rozhodnutie podnikat' nemá žiadny relevantný vzťah.

Lafuente a Vaillant (2013) zistili, že ľudia s vysokoškolským titulom v manažmente majú oveľa značnejší záujem otvoriť svoj vlastný biznis ako ľudia bez vysokoškolského vzdelania na manažérskej pozícii. Výsledky ukázali, že jednotlivci s vyšším vzdelaním v manažmente majú o 3,35 vyššiu šancu začať svoj vlastný start-up ako jednotlivci bez vyššieho vzdelania.

Naude a kol. (2008) zistili, že existuje pozitívny vzťah medzi vyšším vzdelaním a rozhodnutím sa podnikat' v Juhoafrickej Republike. Ich hlavným argumentom je, že jednotlivec s vyšším vzdelaním má možnosť vyhľadať viac príležitostí na trhu, čo by nebolo možné pre menej vzdelaného alebo nevzdelaného človeka.

V holandskej štúdií Millain spolu s kol.om (2014) preukázal, že vzdelaný podnikateľ je atraktívnejší pre vzdelaného pracovníka, ktorý vie pozitívne ovplyvniť produkciu a taktiež produktivitu s tým že má aktuálne znalosti, ktoré nadobudol počas vysokoškolského štúdia. Tento istý tím prišiel na to, že podnikateľ minimálne s prvým stupňom vysokoškolského vzdelania môže viesť podnik úspešnejšie. Jeho výhodou je

poznanie viacerých technických poznatkov v relevantnom odbore pre dané podnikanie ako podnikateľ, ktorý nemá vôbec vysokoškolské vzdelanie.

Podnikatelia s vyšším vzdelaním dokážu vydržať dlhšie v biznise, ako tí bez vyššieho vzdelania podľa Mengistae (2006). Štúdia uvádza, že priemerný level vzdelania je nižší v podnikaní s textilom a odevom, kde zároveň preukázali, že prežitie takéhoto podniku je taktiež na nižšej úrovni. Autor poukazuje, že na prežitie a rast podniku vplýva vzdelanie a taktiež predchádzajúca manažérska skúsenosť.

Wilson a kol. považujú formálne vzdelávanie za faktor, ktorý zvyšuje sebadôveru jednotlivca začať jeho vlastné podnikanie. Ich závery z roku 2007 ukazujú, že titul z druhého stupňa vysokoškolského vzdelania dáva ženám viac odvahy byť podnikateľkou vo vekovom rozmedzí 25-34 rokov, ktoré aktívne zamýšľali takúto kariéru. Neskoršia štúdia v roku 2014 od dvojice Chowdhury a Audretsch toto potvrdila a ešte dodala, že toto vyššie vzdelanie vie podnietiť vnútornú motiváciu žien k podnikaniu, miesto závislej činnosti.

Van der Sluis a Van Praag (2005) v štúdií o dopade vzdelávania v rozvojových krajinách z roku 2008 s pomocou metaanalýzy o efektoch vzdelania na podnikanie zistili, že vzdelanie nemá žiadny značný efekt na výber podnikateľskej kariéry. Napriek tomu preukázali, že vzdelanie podnecuje k podnikaniu na území USA, ale v ostatných krajinách nespozorovali tento efekt. Argumentujú aj tým, že pokročilejšie učivo a jeho prednes v oblasti vzdelávania absentuje v rozvojových krajinách. Dokázali, že vyšší stupeň vzdelania je značne spájaný aj s vyššou výkonnosťou podnikania, čo sa týka ziskovosti a predaja, zároveň to napomáha k udržateľnosti danej firmy.

Carter a kol. vyskúmali, že vysokoškolský vzdelané ženy majú väčšiu možnosť získať peniaze z externých zdrojov než tie ženy bez vysokoškolského vzdelania. Väčší prístup k externému financovaniu ich môže viesť k vyššej orientácii na seba. Tento prístup im dokáže zaručene pomôcť ku začatiu vlastného podnikania (Carter a kol., 2003). Orser a kol. (2006) taktiež potvrdil tento záver vo svojej štúdií na kanadskom trhu. Prišli na to, že ženy s vyšším vzdelaním majú lepšiu prístupnosť k peniazom od bánk v kontraste k ženám s nižším vzdelaním a to môže viesť k tomu, aby sa rozhodli podnikateľ.

Kato a kol. (2015) prišli na to, že všeobecný ľudský kapitál podnikateľov, ako napríklad vzdelanie alebo predchádzajúca skúsenosť s vedou a výskumom pozitívne vplýva na podnikateľské investovanie do projektov vedy a výskumu s akýmkoľvek

druhom podnikania. Výsledky ukázali, že vyštudovaný podnikateľ vie ľahko nájsť rôzne druhy kapitálu, ktoré môže investovať do výskumu a vývoja, ktorý môže zvýšiť inováciu malého podniku na konkrétnom trhu.

Van der Sluis so svojim tímom (2005) vyskúmal, že každý jeden rok vysokoškolského štúdia zvyšuje výkon danej firmy o 5,6% v rozvojových ekonomikách. Taktiež ukázali, že podnikateľ s vyšším stredným vzdelaním zarobí o 34% viac ako neštudovaný podnikateľ.

2 Cieľ práce

Základným cieľom diplomovej práce je preskúmať podnikavosť absolventov vysokých škôl a zistiť, ktoré faktory vplyvajú na rozhodnutie absolventa vysokej školy podnikat'.

Predpokladom naplnenia primárneho cieľa je stanovenie a následná realizácia čiastkových úloh reprezentujúcich **parciálne ciele**, ktoré možno vymedziť, ako spracovanie príslušnej literatúry, úpravy dát z projektu Univerzity a ekonomický rozvoj regiónov v rámci APVV a následná logistická regresia v programe R na vybratých faktoroch. Čiastkové ciele by sme radi rozdelili medzi tie, ktoré majú spojitosť s vysokoškolským vzdelaním, ako je kurz o podnikaní počas vzdelávania a medzi ostatné, ktoré súvisia priamo s jednotlivcom, ako napríklad rodinné zázemie, pohlavie či zárobková činnosť popri štúdiu.

Predpokladáme, že pohlavie bude výrazným faktorom a väčšina podnikateľov bude mužov, ako aj v predchádzajúcich štúdiách. Podnikanie rodičov považujeme podľa teórie ako významný faktor pre jedinca pri výbere kariéry. Myslíme si, že vysokoškolské vzdelanie rodičov môže mať pozitívny vplyv na podnikateľskú kariéru po škole. Podnikanie už počas školy by podľa nás mohlo viesť k podnikaniu aj po skončení vzdelávania. Myslíme si, že kurz o podnikaní nebude mať signifikantný efekt

Naše hypotézy:

- Muži sú podnikavejší ako ženy. (Wang a Wong, 2004; Minniti a Nardone, 2007).
- Podnikanie rodičov vedie k podnikavejšiemu potomstvu. rodiny (Wang a Wong, 2004; Kuttim a kol., 2014).
- Vzdelanejší rodičia vychovávajú podnikavejšie potomstvo. (Wach a Wojciechowski, 2016)
- Podnikanie počas štúdia vedie k podnikaniu po skončení štúdia. (Elston a Audretsch, 2011)
- Kurz o podnikaní nevplyva na rozhodnutie podnikat'.

3 Metodika práce a metódy skúmania

V tejto kapitole sa nachádza metodika práce a metóda skúmania, použitá v praktickej časti práce. Kapitola sa delí na podkapitoly, ktoré sú: zber údajov; charakteristika dát; ekonometrický model.

3.1 Zber údajov

Zber dát prebiehal pomocou dotazníkového prieskumu pomocou agentúry na podporu výskumu a vývoja. Dotazníky boli posielané bývalým absolventom zapojených univerzít v projekte UNIREG APVV, teda Žilinskej univerzity, Univerzity Mateja Bela, Technickej univerzity v Košiciach, Slovenskej poľnohospodárskej univerzity a Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Dotazník bol distribuovaný online na 5 univerzitách na Slovensku. Dotazník vyplnilo 7931 respondentov a z toho 3897 žien a 4022 mužov. Určité otázky boli jednotné pre všetky univerzity a niektoré si mohla univerzita pridať na vlastné účely skúmania.

Dotazník začína s otázkami o vzdelaní respondenta, teda akú fakultu, odbor, formu štúdia a v akom roku skončil dané štúdium. Ďalšie otázky sa týkajú výberu školy, čiže kde respondent býval pred nástupom na univerzitu, ktoré zdroje a faktory boli pre respondenta rozhodujúce a ako veľmi pri výbere vysokej školy. Mohol si vybrať medzi úplne bezvýznamné, nevýznamné, neutrálne, významné alebo veľmi významné z pomedzi týchto možností odporúčania priateľov, odporúčanie rodiny, internetová stránka školy alebo informácie vo verejných médiách. Ekonomická univerzita dala ešte ďalšie možnosti: pracovné možnosti v mieste štúdia, možnosti trávenia voľného času v meste, blízkosť k domovu, kvalita školy, nízke školné či blízkosť k priateľom, ktorí študujú v rovnakom meste. Následne boli otázky ohľadom štúdia, teda študijné výsledky počas štúdia, práca alebo podnikanie počas štúdia. Pre nás podstatné otázky boli ohľadom súčasnej ekonomickej aktivity, či sú zamestnancami alebo majú vlastnú firmu. Pre zamestnancov boli otázky ohľadom pôsobenia firmy v ktorej pracuje, pracovná pozícia, Pri podnikaní sa pýtame na veľkosť firmy, z pohľadu počtu zamestnancov, v ktorom odvetví podnikajú, miesto podnikania, kto sú partneri v podnikaní a ročné príjmy firmy. Následne sme sa pýtali na údaje o respondentovi, teda pohlavie, vek, rodinný stav, súčasné bydlisko, rodinné zázemie, teda či podnikajú alebo či majú vysokoškolské vzdelanie.

3.2 Charakteristika dát

Dotazník nám síce vyplnilo 7931 respondentov, ale ako môžeme vidieť, iba 6624 z nich sú ekonomicky aktívni. Keďže nás zaujíma ako sa živia, podnikaním alebo závislou činnosťou, vylúčili sme všetkých nezamestnaných, študentov, ľudí na materských dovolenkách a ľudí na zahraničných stážach. Potom priamo z nich nám 9 neodpovedalo na otázku pohlavia a 4 nevyplnili vek. Z tých čo vyplnili sme mali najviac 25 až 29 ročných respondentov, ktorých bolo až 4134 a priemerný vek nám teda vyšiel 28 rokov. 5205 respondentov odpovedalo na otázku, či absolvovali kurz o podnikaní počas štúdia z toho 2535 kladne. Na otázku na známky nám neodpovedalo iba 11 ekonomicky aktívnych respondentov, až 2811 nám povedalo, že ich priemerná známka bola C. Na aktivitu počas štúdia nám odpovedalo 6607 ľudí, na to či aspoň jeden ich rodič podniká 6590 ľudí a či má ich rodič vysokoškolské vzdelanie 6608. Ukazovateľ zmenu bydliska sme spracovali podľa toho, kde bývali pred nástupom na školu a porovnali sme to s aktuálnym bydliskom, pričom 1 signalizuje zmenu bydliska a 0, že bydlisko ostalo nezmenené.

3.3 Ekonometrický model

V praktickej časti na základe údajov z dotazníkového prieskumu spravíme deskriptívne štatistiky. Z tých istých údajov urobíme logistickú regresiu, pomocou ktorej zistíme závislosť podnikania na jednotlivých faktoroch a ich dôležitosť. V tabuľke nižšie môžeme vidieť ukazovatele, ktoré sme použili v analýze databázy a v modeli logistickej regresie.

Tabuľka 1 : Ukazovatele z dotazníkového prieskumu

Ukazovateľ	Možnosti odpovedí	Počet odpovedí
Ekonomická aktivita	zamestnaný alebo podnikateľ	6624
Pohlavie	muž alebo žena	6615
Vek	Rozmedzia 20 - 24, 25 - 29, 30 - 34, 35 - 39 a 40+	6620
Kurz o podnikaní	áno alebo nie	5205
Známky	1, 2, 3, 4, 5	6613
Práca počas štúdia	zamestnaný, nepracoval, podnikanie	6607
podnikanie rodičov	áno alebo nie	6590
Vysokoškolské vzdelanie rodičov	áno alebo nie	6608
Zmena bydliska	1 ako zmenené bydlisko a 0 ako nezmenené	6624

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Ekonometrický model:

$$\text{Podnikavosť absolventa} = f(\text{pohlavie} + \text{vek} + \text{absolvovanie kurzu o podnikaní} + \text{známky} + \text{práca počas štúdia} + \text{ekonomická aktivita rodičov} + \text{vzdelanosť rodičov} + \text{zmena bydliska})$$

Pre model sme vybrali faktor pohlavie, kvôli tomu, že si myslíme že môže hrať rolu vo výbere ekonomickej aktivity (Wang a Wong, 2004). Vek môže byť dôležitým faktorom, ktorým môžeme zistiť v ktorom vekovom rozmedzí je najpravdepodobnejšie podnikanie, respektíve koľko rokov po absolvovaní školy (Levesque a Minniti, 2006). Absolvovanie kurzu o podnikaní sme vybrali preto, aby sme zistili dopad takéhoto kurzu na školách. Znamky sme vybrali, aby sme zistili či je silnejší vzťah medzi prospechom na škole a výberom podnikateľskej kariéry. Práca počas štúdia nás zaujímala z dôvodu, ako formuje ekonomická aktivita počas štúdia budúce povolanie absolventa. Ekonomickú aktivitu rodičov a vzdelanosť rodičov sme vybrali, aby sme zistili vplyv domáceho prostredia na absolventov (Kuttim a kol., 2014). Faktor zmena bydliska sme vytvorili, aby sme zistili či sa ľudia, ktorí podnikajú vracajú viac do svojho domáceho prostredia, z ktorého išli na školu, alebo sa usídli mimo tohto prostredia.

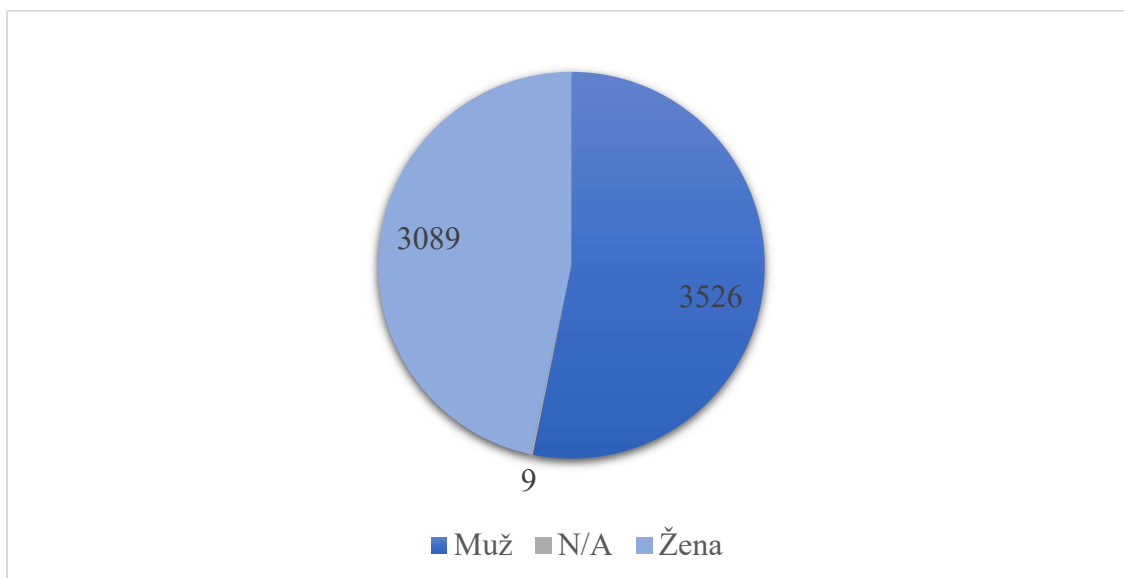
4 Výsledky práce

V kapitole si rozoberieme deskriptívne štatistiky z nášho dotazníkového prieskumu a model logistickej regresie, ktorý určuje závislosť podnikania na jednotlivých faktoroch. Deskriptívne štatistiky nám ukazujú zloženie našich respondentov a vedľa nám napovedať, ktoré faktory sú dôležité pre výber podnikania. V logistickej regresii sa nám to môže potvrdiť a dostaneme presnejšie čísla významnosti jednotlivých faktorov.

4.1 Deskriptívne štatistiky podnikania absolventov

Analýzou vyzbieraných dát z dotazníkového prieskumu sme vytvorili grafy s rôznymi rozdeleniami a koreláciami.

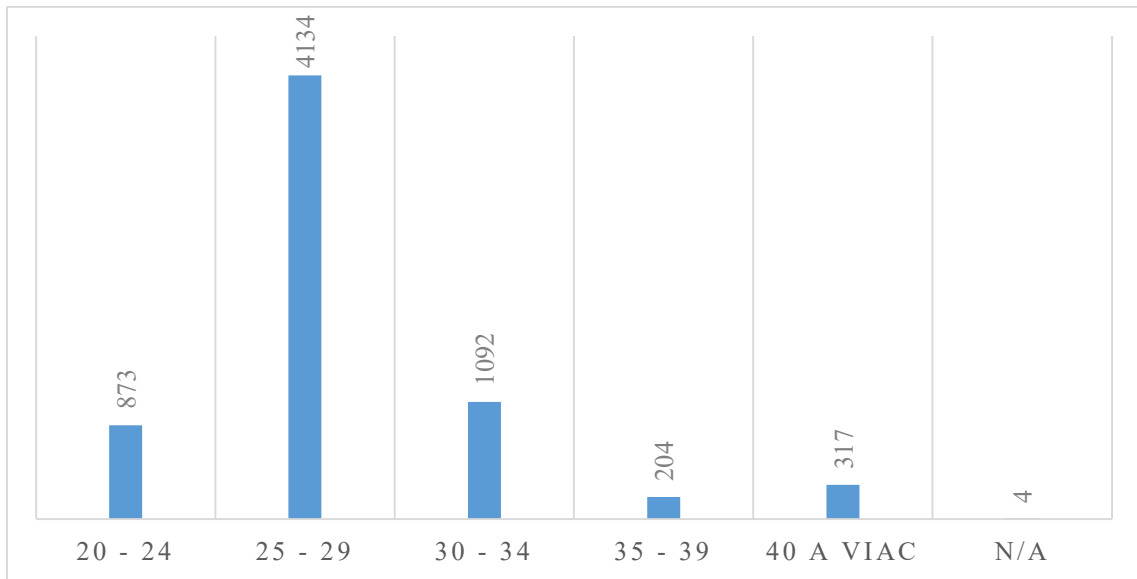
Graf 1: Pohlavie respondentov

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

V koláčovom grafe rozdelenia pohlavia môžeme vidieť, že z celkového počtu respondentov je 3526 mužov, 3089 žien a 9 z nich neuviedlo svoje pohlavie. Percentuálne nám odpovedalo 53% mužov a 47% žien a teda mierna prevahu mužských respondentov.

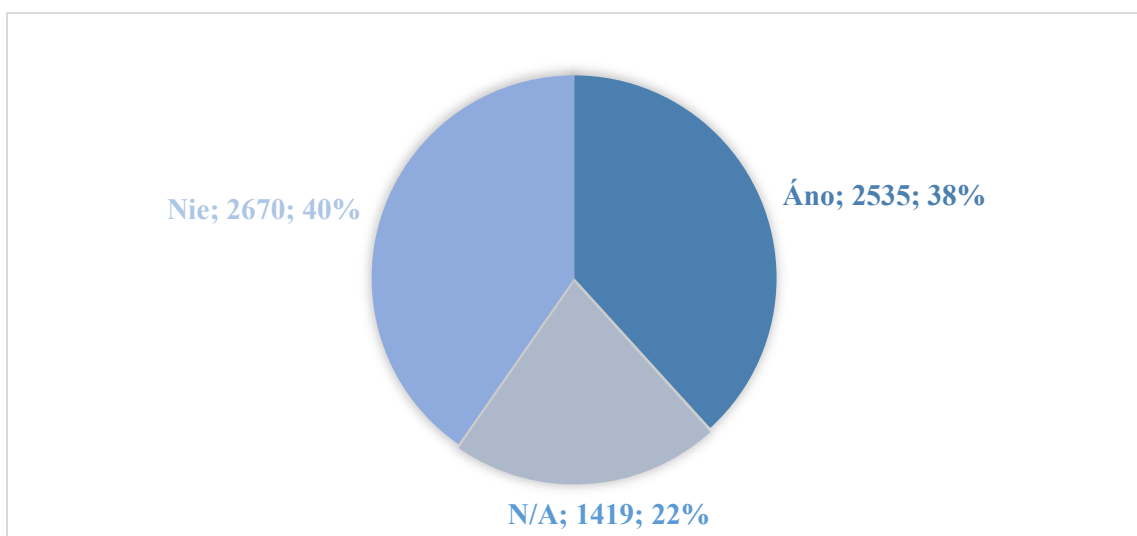
Graf 2: Vek respondentov

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Vekové rozloženie respondentov je nevyvážené a môžeme vidieť, že z celkového počtu respondentov 873 ľudí bolo v čase dotazníkového prieskumu vo veku 20 až 24 rokov, čo sú prevažne čerství absolventi. Najpočetnejšou vekovou skupinou sú 25 až 29-roční, ktorých je až 4134 a tvoria 62% respondentov. Respondentov vo veku 30 až 34 rokov je 1092 a to je 16%. Vo veku 35 až 39 rokov máme len 204 respondentov a starších ako 40 rokov máme len 317 respondentov. Ak by sme chceli spraviť priemer pomocou stredových hodnôt intervalov, vyšiel by nám priemerný vek 28 rokov.

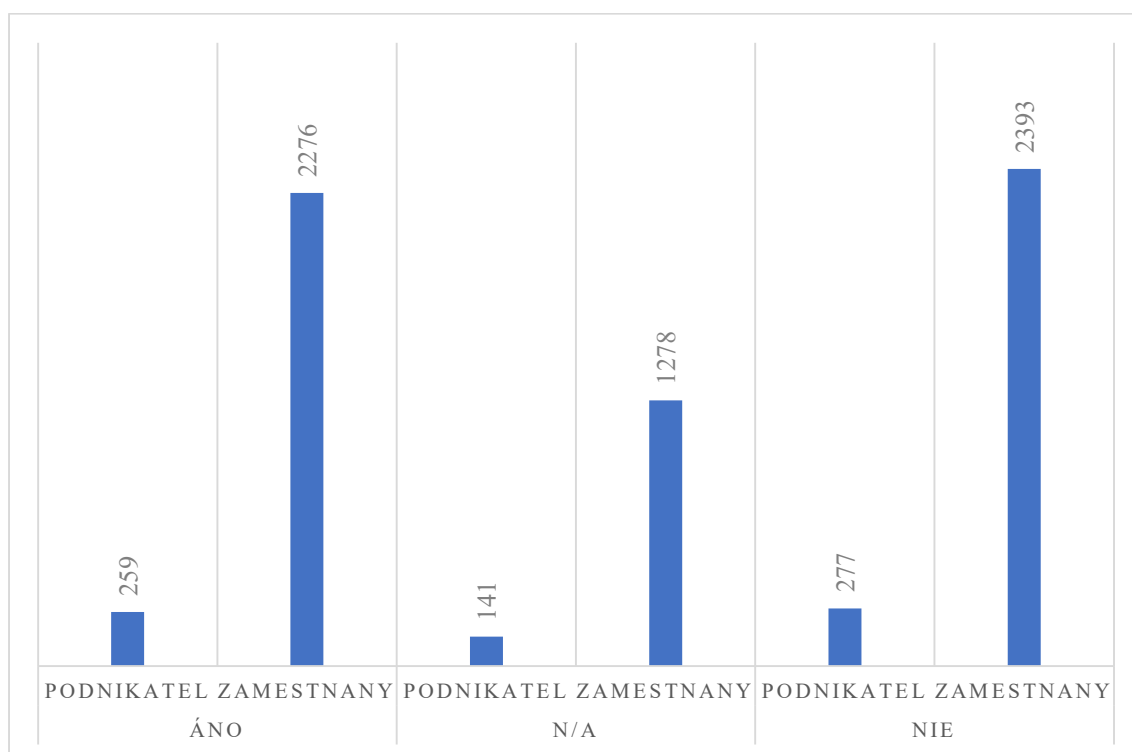
Graf 3: Absolvovanie kurzu o podnikaní

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Na otázku ohľadom absolvovania kurzu o podnikaní nám odpovedalo 2535 respondentov áno, čo predstavuje 38%. Odpoveď nie vyznačilo 2670 respondentov, čo je 40% a 1419 respondentov, teda 22% túto otázku nevyplnilo. Teda z tých respondentov, ktorí nám otázku vyplnili bola približne polovica, ktorá kurz o podnikaní absolvovala a polovica neabsolvovala.

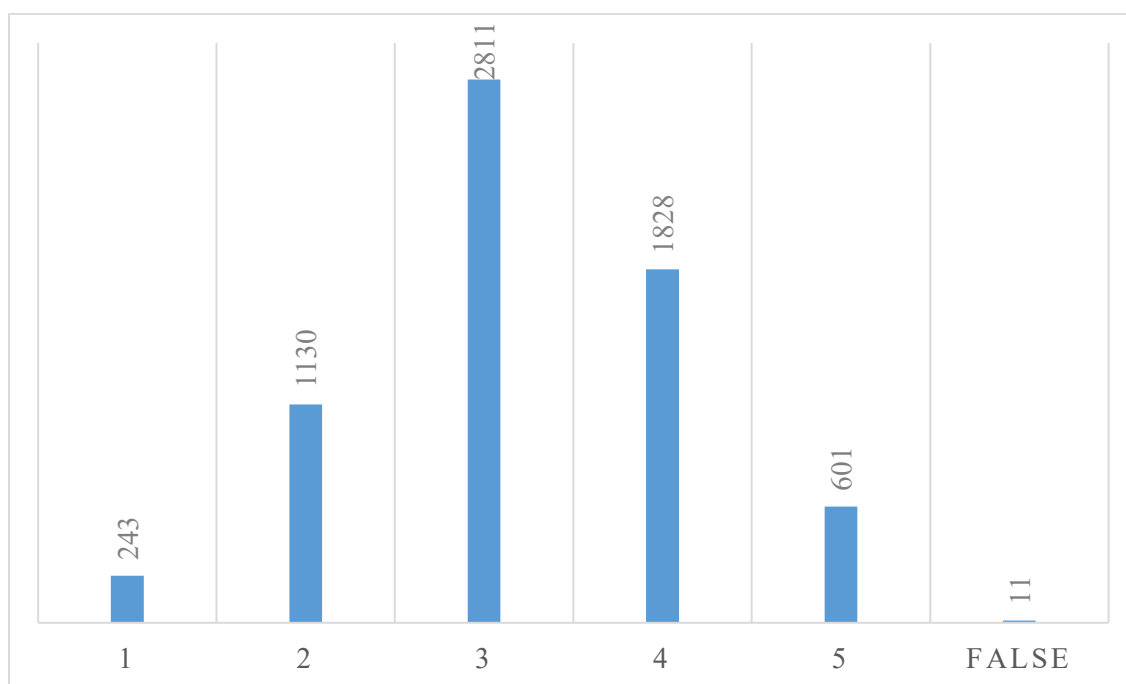
Graf 4: Vzťah kurzu a hospodárskej činnosti

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Tento graf nám hovorí o zastúpení podnikateľov, ktorí absolvovali kurz o podnikaní. Ako môžeme vidieť, pomer podnikateľov a zamestnaných v závislej činnosti je približne rovnaký aj u tých, ktorí absolvovali kurz o podnikaní ako aj u tých, ktorí ho neabsolvovali. Podnikatelia majú 10% zastúpenie aj u tých, čo absolvovali kurz o podnikaní aj u tých, ktorý takýto kurz nemali.

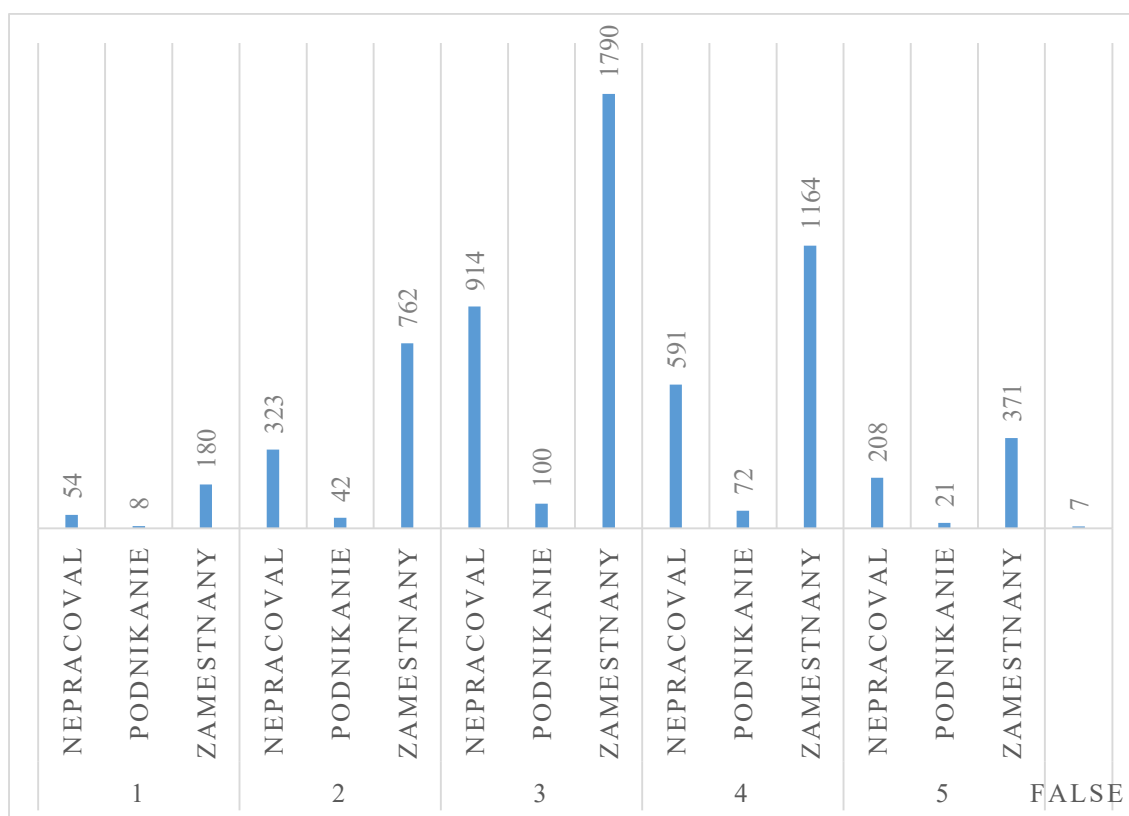
Graf 5: Znamky respondentov počas štúdia

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Absolventov, ktorí tvrdia, že ich priemer bol 1, čiže mali samé A tvoria iba 3% respondentov. Tí, ktorí tvrdia, že ich najčastejšia známka bola B, je 17%. Najviac študentov uviedlo že ich priemerná známka bola C a tých bolo až 2811, čiže 43%. 1828 respondentov odpovedalo že ich najčastejšou známku bolo D, čiže 28%. Najčastejšie E uviedlo 601 študentov, teda celých 9% zo všetkých respondentov.

Graf 6: Vzťah hospodárskej aktivity počas štúdia a známok

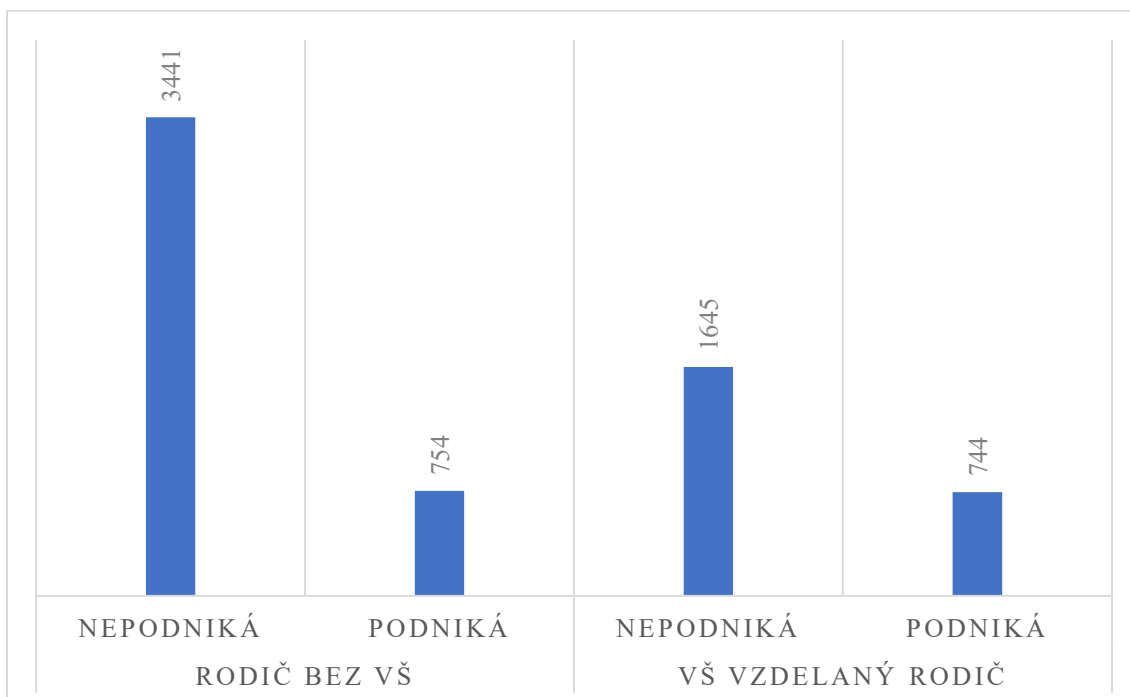

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Graf znázorňuje známky respondentov počas štúdia a v rámci nich rozdelenie, koľko z nich iba študovalo, koľko z nich podnikalo počas štúdia a koľko z nich pracovalo. Znamku A a odpoveď „nepracoval“ uviedlo 54 študentov, čiže 22%. Študentov, ktorí si viedli výborne a počas štúdia pracovali bolo 180, čiže 75% a 8 absolventov s výbornými výsledkami v škole počas nej aj podnikalo, čo tvorí 3%. U absolventov, ktorí uviedli, že ich najčastejšia známka bola B, bol tento pomer 323 nepracujúcich počas štúdia, 760 pracujúcich počas štúdia a 42 podnikateľov počas štúdia. V percentách to je 29% nepracujúcich, 67% pracujúcich počas štúdia a 4% podnikateľov. Medzi absolventmi, ktorí mali najčastejšie známku C bolo 914 nepracujúcich, 1790 pracujúcich počas štúdia a 100 podnikateľov. Čo predstavuje v percentách 32% nepracujúcich, 64% pracujúcich študentov a 4% študentov podnikateľov. Absolventi, ktorí uviedli počas štúdia najčastejšiu známku D mali nasledovné rozloženie, 591 nepracovalo, 1164 pracovalo počas štúdia a 72 podnikalo počas štúdia. V percentách je to 32% nepracujúcich počas štúdia 64% pracujúcich počas štúdia a 4% podnikateľov počas štúdia. Absolventi, ktorí uviedli najhoršie možné výsledky počas štúdia mali medzi

sebou 208 nepracujúcich, 21 podnikateľov a 371 zamestnaných počas štúdia. V percentách to je 35% nepracujúcich počas štúdia, 62% pracujúcich počas štúdia a 3% podnikateľov počas štúdia. Ako môžeme vidieť, podnikanie počas štúdia nemalo výrazný vplyv na známku, keďže vo všetkých známkových kategóriách tvorili podnikatelia 3 až 4 percentá. Percentuálne pracovalo počas štúdia najviac študentov s výbornými výsledkami, teda najčastejšou známkou A, až 75%. Druhý boli tí, ktorí vyznačili známky B so 69%. So známkami C, D a E pracovalo počas štúdia 62-64% respondentov.

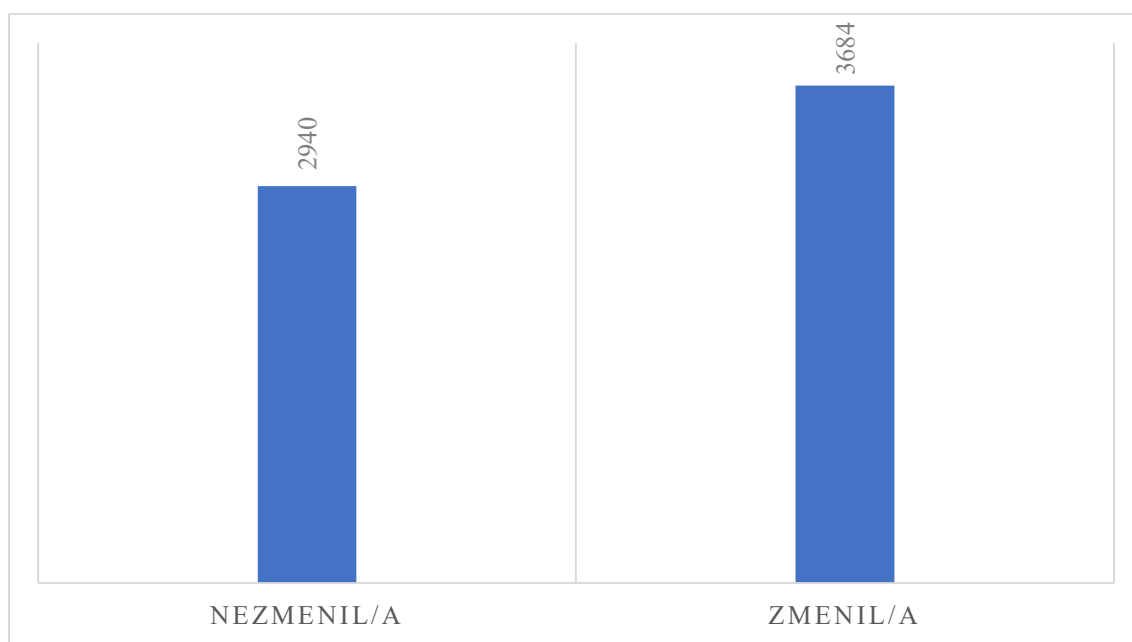
Graf 7: Vzťah vzdelania a podnikania rodičov respondentov

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

V grafe môžeme vidieť vzťah vzdelania a podnikania rodičov našich respondentov. Môžeme vidieť, že tí ľudia, ktorí uviedli že aspoň jeden z ich rodičov má vysokoškolské vzdelanie majú oveľa väčšie percentuálne zastúpenie podnikateľov. U vysokoškolsky vzdelaných rodičov je 31% podiel podnikateľov, zatiaľ čo u rodičov bez vysokoškolského vzdelania je len 18% podiel podnikateľov. Čiže pri vysokoškolsky vzdelanom rodičovi vychádza, že takmer každý tretí je podnikateľ, zatiaľ čo bez vysokoškolského vzdelania menej ako každý piaty.

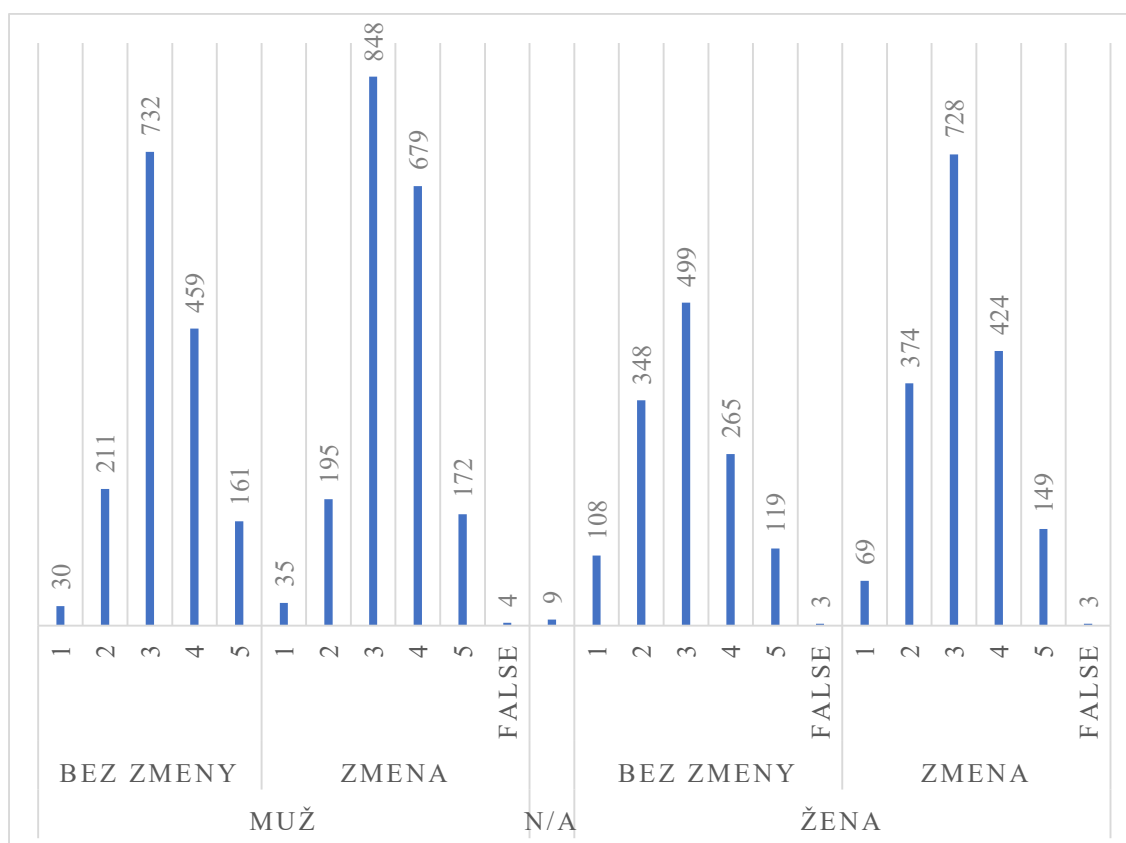
Graf 8: Zmena bydliska

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Zmenu bydliska sme spracovali v našich údajoch z dvoch otázok. „Kde ste bývali pred nástupom na školu“ a druhý údaj, „kde momentálne bývate“, ak sa tento údaj nezhodoval, zaradili sme to ako zmenu bydliska. Bydlisko teda zmenilo 3684 respondentov a do svojho rodiska sa vrátilo 2940 respondentov.

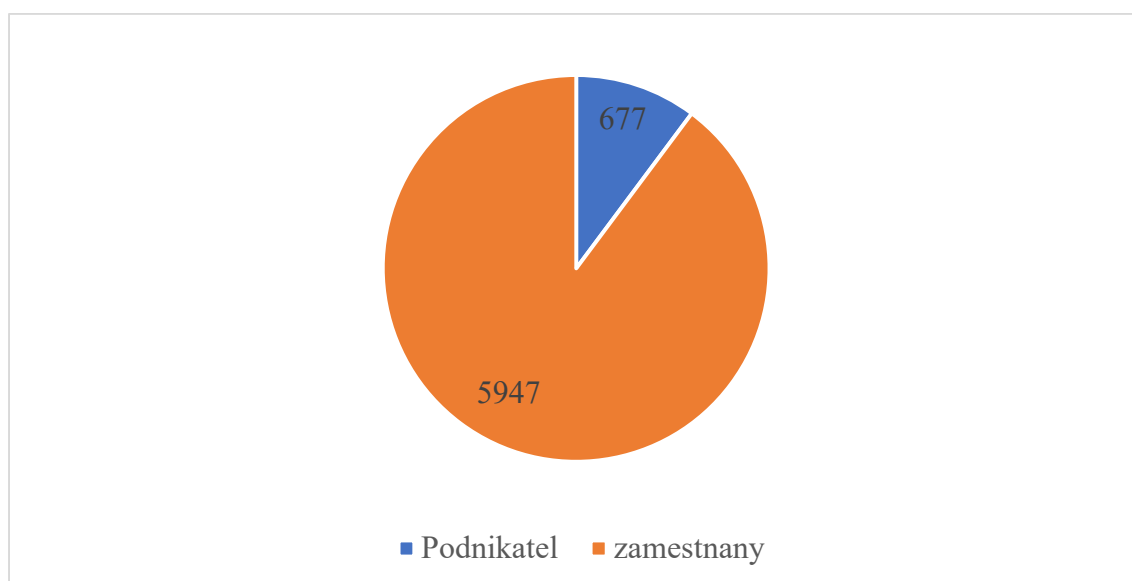
Graf 9: Zmena bydliska podľa známok a pohlavia

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Môžeme si všimnúť, že u mužov je trend zmeny alebo bez zmeny takmer rovnaký pri všetkých známkach, mierny výkyv pri C a D, kde respondenti s týmito známkami boli častejšie tí, ktorí zmenili bydlisko, pri D je to 60%. Pri ženách vidíme značný rozdiel medzi A, kde až 61% respondentiek ostalo bez zmeny bydliska. Pri známke B je pomer približne rovnaký. Avšak pri známke C vidíme rozdiel, ale opačný ako pri A, teda až 60% zmenilo bydlisko a taktiež pri známke D zmenilo bydlisko až 62%.

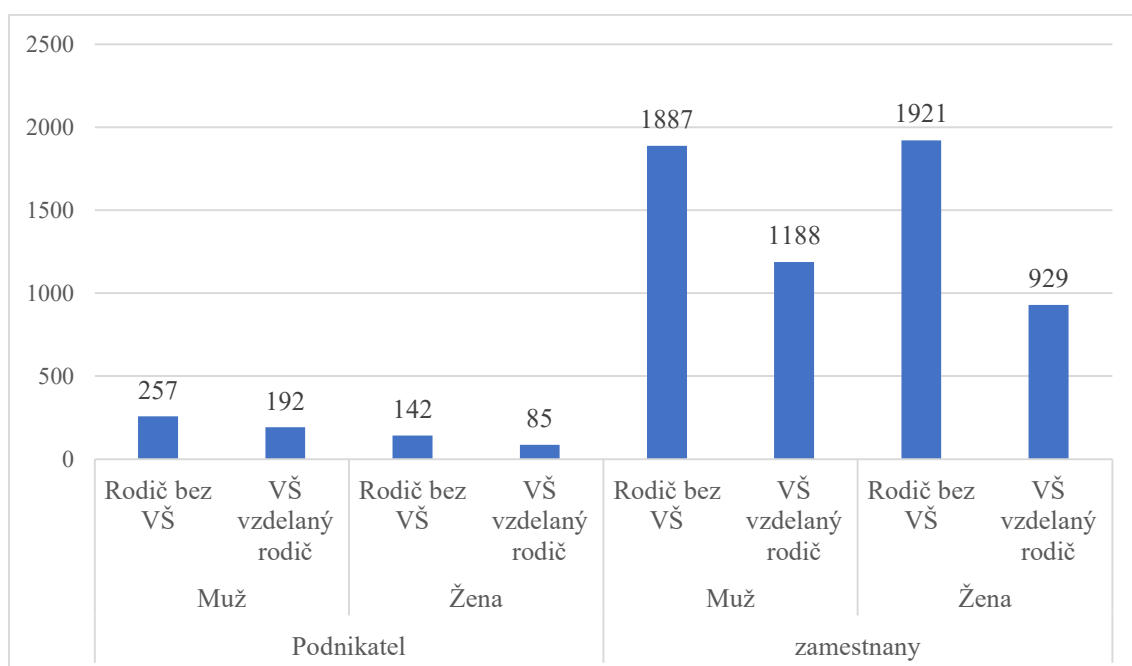
Graf 10: Ekonomická aktivita respondentov

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

V grafe môžeme vidieť, že mám 677 respondentov podnikateľov a 5941 zamestnaných v závislej činnosti. Čiže z našich respondentov podniká 10% a 90% z nich sú zamestnancami.

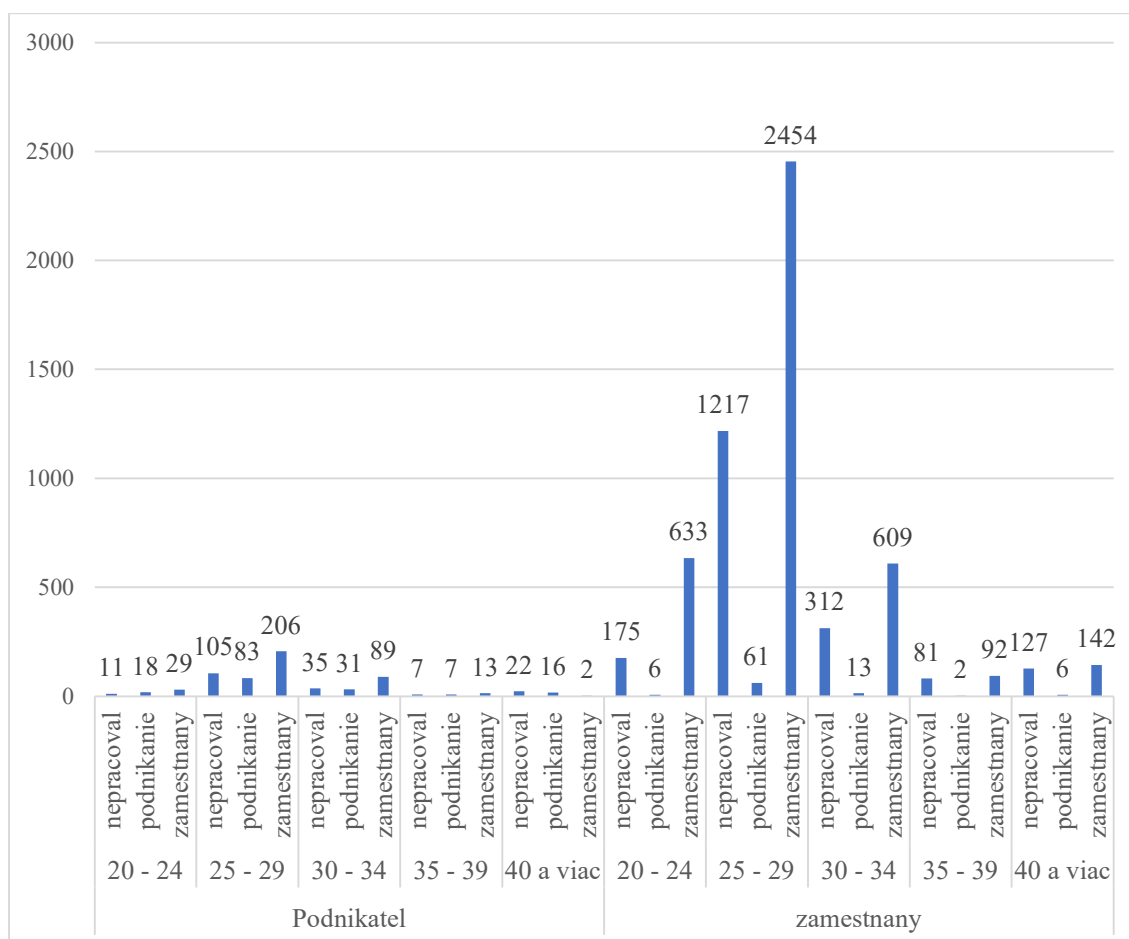
Graf 11: Vzťah ekonomickej aktivity, pohlavia a vysokoškolského vzdelania rodičov

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

V grafe môžeme vidieť, že najviac podnikateľov z našich respondentov je muž, ktorý nemá vysokoškolsky vzdelaného rodiča, a tvoria 38% našich podnikateľov. Druhý najpočetnejší je muž s vysokoškolsky vzdelaním rodiča s 28%. Podľa faktorov v grafe sú tretie ženy bez vysokoškolsky vzdelaného rodiča, ktoré tvoria 21% našich podnikateľov. Najmenej je žien s vysokoškolsky vzdelanými rodičmi a to 13%. V grafe vidíme aj rozloženie zamestnaných, aby sme si mohli porovnať ich pomer vzhľadom na tých čo podnikajú. Zaujímá nás hlavne, že podiel mužov s rodičom s vysokoškolským vzdelaním, ktorí je 12%, mužov s rodičmi s vysokoškolským vzdelaním je 14%. U žien je tento pomer pri tých čo majú rodiča s vysokoškolským vzdelaním 7% a bez vysokoškolsky vzdelaného rodiča 8%.

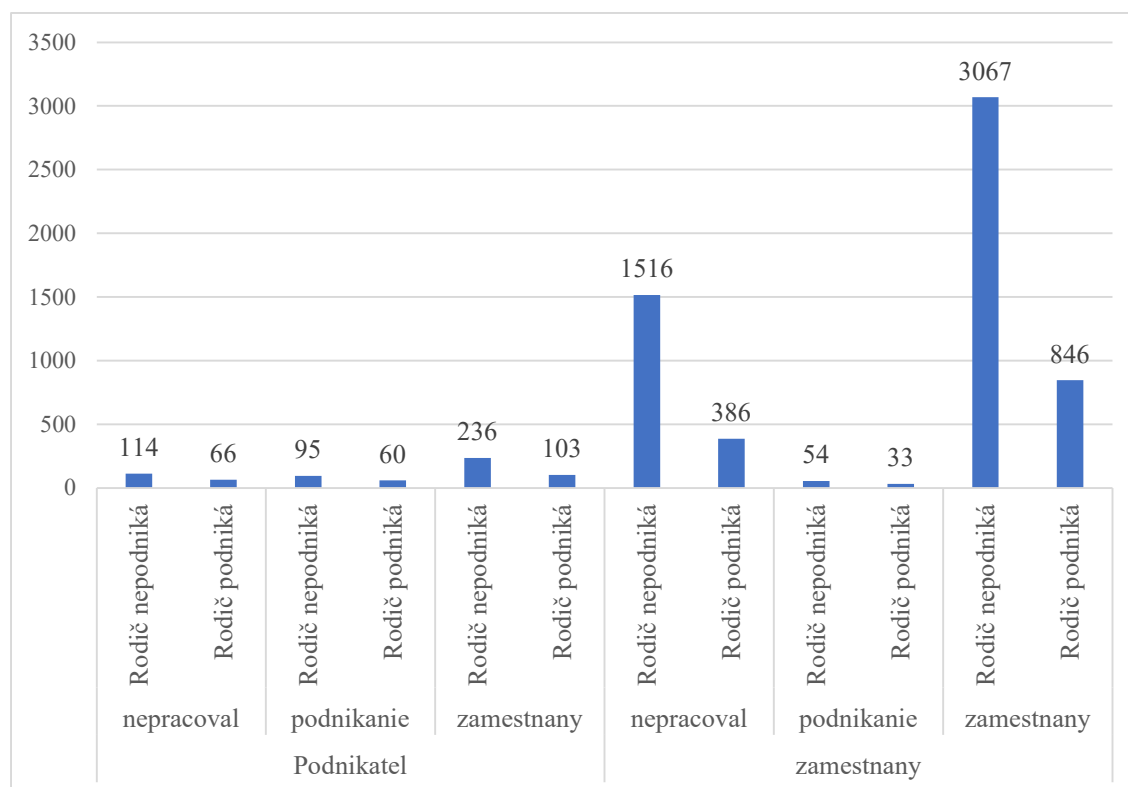
Graf 12: Vzťah ekonomickej aktivity, veku a práce počas štúdia

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Graf nám ukazuje rozdelenie podnikateľov a zamestnancov podľa veku a toho či počas štúdia nepracovali, podnikali alebo pracovali. V grafe môžeme vidieť že väčšina respondentov, ktorá podnikala už počas štúdia, ostala podnikat' aj po skončení vysokej školy. Vo veku 20 až 24 rokov ostalo podnikat' aj po škole 18 ľudí z 24, ktorí podnikali aj počas štúdia. Respondenti vo veku 25 až 29 rokov ich bolo 83 zo 144 a vo veku 30 až 34 rokov ich bolo 31 z 44 respondentov. Spolu to bolo z 155 ľudí z 243 celkovo s týmito charakteristikami. U respondentov starších ako 35 rokov to bolo 23 z 31, čiže vo všetkých vekových kategóriách to bola nadpolovičná väčšina. Respondenti ktorí pracovali počas štúdia a stali sa podnikateľmi bolo 339 z 4269, čiže iba 8%. Tých respondentov, ktorí po škole podnikali a počas školy boli ekonomicky neaktívne je 180 z 2092.

Graf 13: Vzťah ekonomickej aktivity, práce počas štúdia a ekonomickej aktivity rodičov

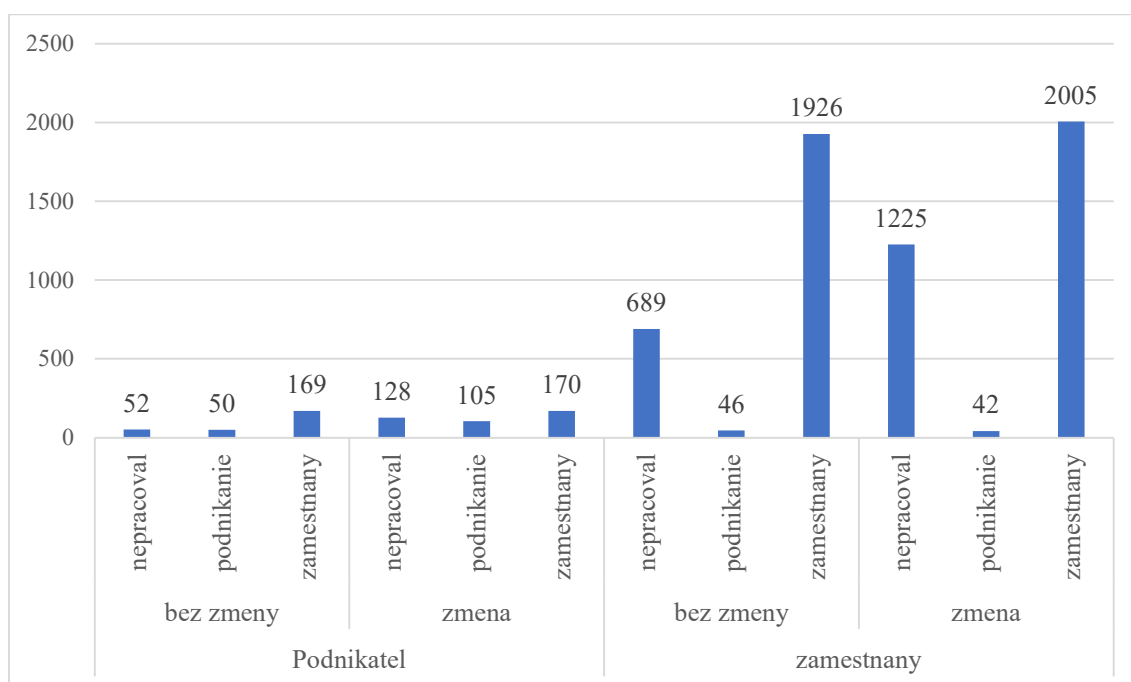

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Graf nám ukazuje to koľko z našich respondentov podnikateľov nepracovalo, pracovalo alebo podnikalo počas štúdia a či ich rodičia vykonávali ekonomicky nezávislú alebo ekonomicky závislú činnosť. Vplyv toho, či rodičia respondentov podnikajú môžeme vidieť pri tých, ktorí nepracovali počas štúdia. Tí podnikatelia, ktorým rodičia

podnikali majú 37% podiel a 63% z nich pracuje a tí s rodičmi čo nepodnikajú majú iba 20% podiel a 80% pracuje. Na tých čo podnikali počas štúdia a malo rodičov podnikateľov, sa stalo až 64% podnikateľov a 36% zamestnancov a tí čo nemali rodičov podnikateľov to bolo tak isto 64% podnikateľov. Pri tých čo pracovali počas štúdia bolo toto percentuálne zastúpenie u rodičov, čo podnikajú 7% a pri tých čo ich rodičia nepodnikajú 11%, takže ich podnikanie svojich rodičov nevedlo k podnikaniu.

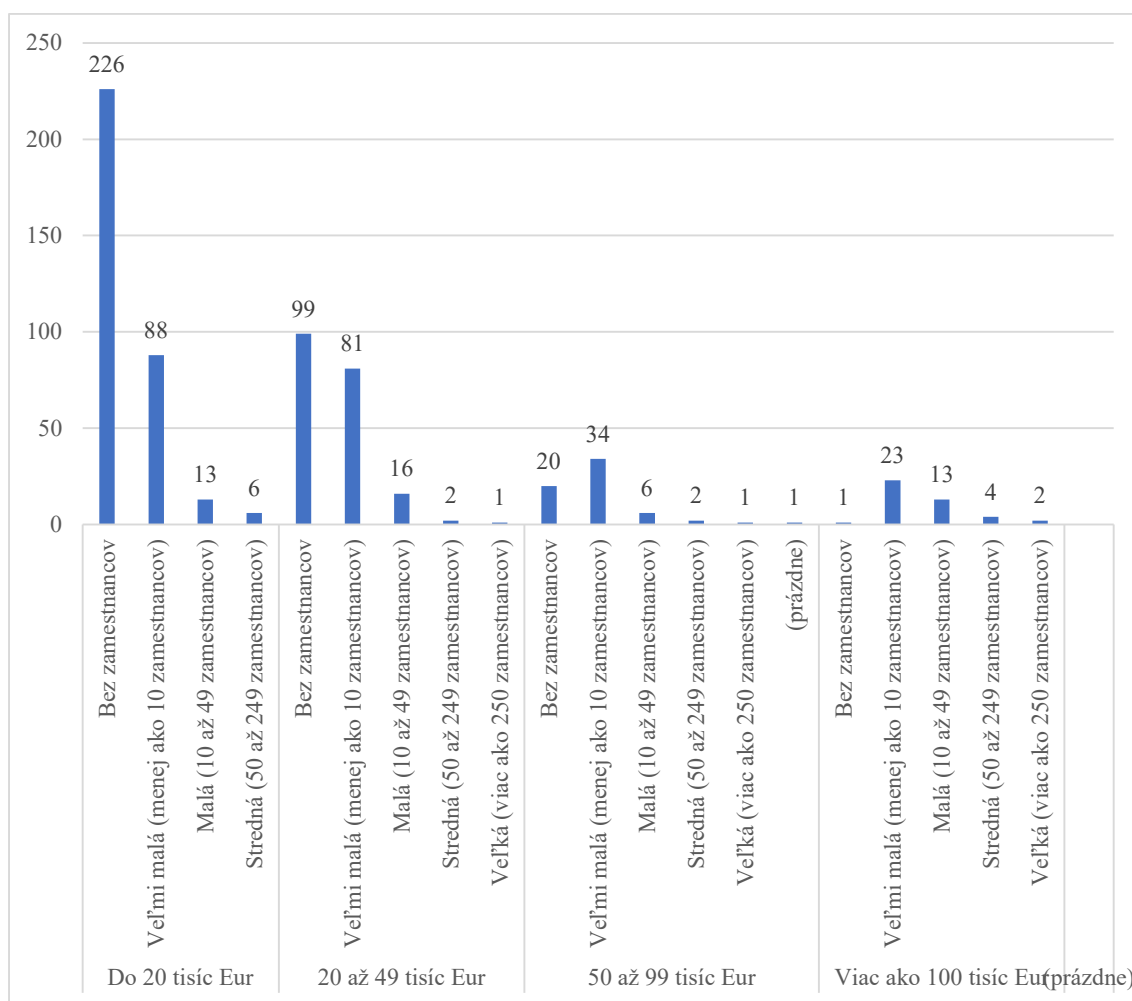
Graf 14: Vzťah ekonomickej aktivity, zmeny bydliska a práce počas štúdia

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Graf nám znázorňuje koľko respondentov, ktorí podnikajú zmenilo bydlisko a aká bola ich ekonomická aktivita počas štúdia. Môžeme vidieť, že podnikatelia častejšie menili bydlisko ako zamestnanci. V rámci podnikateľov najviac menili bydlisko tí, ktorí počas štúdia nepracovali, až 71%. Takí respondenti, čo podnikali už počas školy, podiel z nich čo menili bydlisko bol 68%. Bydlisko u podnikateľov, ktorí pracovali sa zmenilo presne 50%. U zamestnaných respondentov môžeme vidieť, že u ľudí, ktorí nepracovali bol tiež najvyšší podiel tých čo zmenili bydlisko oproti tým čo nezmenili, bolo to 64%.

Graf 15: Veľkosti firiem našich respondentov

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

V grafe môžeme vidieť veľkosti firiem respondentov podľa hrubých ročných príjmov a podľa počtu zamestnancov. Najviac firiem je tých, ktoré majú tržby do 20 tisíc eur, až 33 a tam prevládajú firmy bez zamestnancov, čiže jednoosobové firmy, ktorých je 226. Firiem do 10 zamestnancov s tržbami do 20 tisíc je 88, 13 je takých, ktoré majú 10 až 49 zamestnancov a pozoruhodné je, že až 6 firiem má 50 až 249 zamestnancov a uvádza hrubý príjem menej ako 20 tisíc eur. Týmto môžeme konštatovať, že 333 firiem, ktoré uvádzajú príjmy nižšie ako 20 000€, majú horší príjem ako je priemerný plat absolventa na Slovensku, ktorý je 20 520€ (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, 2020). Firmy vo veľkostnej kategórii 20 až 49 tisíc hrubý ročný príjem je 199, z toho 99 je iba s jedným zamestnancom. V tejto veľkostnej kategórii sa nachádza 81 firiem s do 10 zamestnancov, čo je oveľa viac vyrovnané ako pri firmách do 20 tisíc eur. Firiem s veľkosťou 10 až 49 zamestnancov je 16 a 2 firmy s 50 až 249 zamestnancami. V tejto

veľkostnej kategórii máme takisto jednu veľkú firmu, čiže viac ako 250 zamestnancov. Vo veľkostnej kategórii 50 až 99 tisíc hrubý ročný príjem je najviac firiem, 34, ktoré majú menej ako 10 zamestnancov a je v nej iba 20 firiem bez zamestnancov. Z databázy má 6 firiem 10 až 49 zamestnancov, 2 majú 50 až 249 zamestnancov a jedna mala viac ako 250 zamestnancov. Vo veľkostnej kategórii viac ako 100 tisíc eur máme už len jednu firmu. 23 firiem s takýmto príjmom má menej ako 10 zamestnancov, 13 firiem má 10 až 49 zamestnancov. Firmy, ktoré majú 50 až 249 zamestnancov sú 4 a dve firmy majú viac ako 250 zamestnancov.

Na základe deskriptívnych štatistík vzorky 6624 respondentov, z toho 677 podnikateľov a 5947 zamestnaných absolventov 5 vysokých škôl na Slovensku môžeme konštatovať, že najpravdepodobnejší podnikateľ by mal byť absolvent muž, vo veku 30 až 34 rokov, nezáleží na tom či absolvoval kurz o podnikaní, prevažovali u neho známky C, ale aj B a D bolo v tesnom závese, podnikal už počas štúdia, aspoň jeden jeho rodič podniká, aspoň jeden jeho rodič má vysokoškolské vzdelanie.

4.2 Regresná analýza faktorov ovplyvňujúcich podnikanie absolventov

Výskumné otázky sa pokúsime zodpovedať cez analýzu medzi závislou premenou a nezávislými premennými. V našom prípade je závislá premenná výber kariéry medzi podnikateľskou a závislou. Nezávislé premenné sú v našom prípade: pohlavie, vek, známky, aktivita počas štúdia, podnikanie rodičov, vysokoškolské vzdelanie rodičov. Pomocou logistickej regresie zistíme vplyv jednotlivých faktorov. V programe R nám vyšiel model v tabuľke nižšie.

Tabuľka 2: Logistická regresia

Názov premennej	Estimate	Std. Error	z value	Pr(> z)
Prienik	-2.52155	0.31716	-7.950	1.86e-15 ***
Žena	-0.43566	0.12198	-3.572	0.000355 ***
Vek20_24	-0.68544	0.30843	-2.222	0.026260 *
Vek25_29	-0.24607	0.24701	-0.996	0.319147
Vek30_34	0.31519	0.26602	1.185	0.236072
Vek35_39	0.11547	0.35726	0.323	0.746544
Kurz_podnikanie	-0.02178	0.11060	-0.197	0.843912
Znamky_1	0.79442	0.40305	1.971	0.048724 *
Znamky_2	0.30307	0.24721	1.226	0.220217
Znamky_3	0.30436	0.19850	1.533	0.125203

Znamky_4	0.19456	0.20408	0.953	0.340430
Podnikanie_pocas_studia	2.52135	0.19816	12.724	< 2e-16 ***
Zamestnany_pocas_studia	-0.07847	0.11853	-0.662	0.507981
Podnikanie_rod	0.55514	0.12159	4.566	4.98e-06 ***
VS_vzdel_rod	0.20422	0.11410	1.790	0.073478
Zmena.bydliska	0.12833	0.11301	1.136	0.256148

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu APVV

Sila závislosti faktora: 0 ‘***’ 0.001 ‘**’ 0.01 ‘*’ 0.05 ‘.’ 0.1 ‘ ’ 1

Externé faktory sú všetky tie, čo sme vyradili v rámci našich možných odpovedí v modeli, ktoré skúmame nižšie. Externé faktory teda sú pohlavie muž, vek 40 a viac, známky 5, nezamestnaný počas štúdia. Tento ukazovateľ je prienikom všetkých týchto faktorov a ukazuje nám silnú významnosť. Faktor pohlavia je veľmi signifikantný a je to spôsobené tým, že muži z našej vzorky podnikajú viac ako ženy z našej vzorky. Vo veku 20 až 24 rokov môžeme pozorovať tiež značný, ale slabší negatívny vplyv, spôsobený tým, že v našej vzorke bolo málo ľudí, čo by už stihli v tak mladom veku podnikat'. Rovnako ľudia vo veku 25 až 29 rokov majú ešte negatívny sklon podnikat'. Toto sa nám začína otáčať až vo veku 30 až 34 rokov, kde je tento vplyv pozitívny, čiže v tomto veku sme mali pravdepodobne najviac podnikateľov. Kurz o podnikaní počas štúdia nemal takmer žiadny vplyv na výsledok, či pôjde daná osoba podnikat', až mierne negatívny. Pri známkach môžeme zaznamenať, že jednotkári mali najväčší sklon podnikat', až so slabším značným vplyvom. Za nimi sú hneď trojkári, respektíve tí, čo ich priemerné známky na výške bol podľa nich C. Nasledujú ľudia so známkami B a nakoniec so známkami D. Veľmi silný pozitívny účinok malo podnikanie už počas štúdia, veľa respondentov, ktorí objavili v sebe podnikavosť počas štúdia v nich pretrvala aj po absolvovaní vysokej školy. Naopak, zamestnaní počas štúdia zväčša naďalej vykonávali závislú zárobkovú činnosť. Podnikanie rodičov malo taktiež veľmi silný vplyv na rozhodnutie podnikat'. Podnikatelia z nášho dotazníkového prieskumu boli značne ovplyvnený týmto faktorom. Vysokoškolské vzdelanie malo slabší vplyv, ale pozitívny k rozhodnutiu podnikat'. Zmena bydliska bola veľmi slabý, ale pozitívny aspekt ku vzťahu absolventa podnikat'.

Môžeme povedať, že všetky naše hypotézy boli potvrdené, niektoré so značným vplyvom a niektoré so slabším. Hypotéza, že muži sú podnikavejší ako ženy je potvrdená so silným negatívnym vplyvom pohlavia „žena“ na to, či respondent podniká. Podnikanie rodičov nám taktiež vyšlo ako veľmi silný vplyv, ale pozitívny. Ako sme si mysleli,

podnikavejší rodičia viac motivujú svoje potomstvo podnikat' ako tí, ktorí sú zamestnaní v závislej činnosti. Vysokoškolské vzdelanie rodičov nám vyšlo ako pozitívny vplyv, naša hypotéza bola potvrdená, ale so žiadnou signifikantnou silou. Podnikavosť počas štúdia viedla k podnikaniu po skončení štúdia. Toto nám vyšlo ako vôbec najsilnejší vplyv. To znamená, že väčšina ľudí, čo už podnikalo počas štúdia sa venovala podnikaniu aj po skončení štúdia. Kurz o podnikaní nám vyšiel ako úplne slabý negatívny vplyv, tým pádom môžeme skonštatovať, že to nemá žiadny vplyv na výber podnikania. Taktiež sme zistili, že sa nemôžeme na to spoliehať ako základ pre podnikateľov, respektíve, jediné čo má škola robiť pre to, aby jej absolventi podnikali.

5 Záver

Cieľom záverečnej práce bolo zistiť, ktoré faktory a ako silno ovplyvňujú absolventov vysokej školy podnikat'. V teoretickej časti sme rozobrali vplyv študovania na vysokej škole na podnikanie podľa rôznych autorov. Následne sme opísali všetky možné faktory, ktoré môžu vplývať na výber podnikateľskej kariéry, postavené hlavne na zahraničných štúdiách týchto faktorov. Boli to napríklad: rodinné zázemie, podnikanie rodičov, entuziazmus daného človeka, okolie, politické zázemie v krajine, záujmy, ktoré sa môžu pretaviť do podnikania. Priblížili sme si teóriu plánovaného správania podľa Ajzena na pochopenie zámerov ľudí podnikat'. Doplnili sme to o Shaperov podnikateľský model, ktorý hovorí o tom, že podnikat' začne človek, ak príde k narušeniu rovnováhy, napríklad strata zamestnania alebo ak ide o silnú túžbu byť podnikateľom. Zaujímalí sme sa aj o rozdiel medzi podnikateľmi s vysokoškolským vzdelaním a bez neho, respektíve o štúdie v tejto oblasti, ktoré preukázali vyššiu ziskovosť a zotrvanie v podnikaní pri vysokoškolsky vzdelaných podnikateľoch. Spomenuli sme aj zahraničné štúdie, ktoré majú rôzny pohľad na faktory a aj im vyšli rôzne závery, aby sme ukázali, že tento problém nie je možné jednoznačne určiť.

V druhej kapitole sme definovali hlavný cieľ, ktorým bolo zistiť vplyv jednotlivých faktorov na rozhodnutie absolventa vysokej školy podnikat'. Sformulovali sme hypotézy na základe teoretickej analýzy.

Výsledky práce a analýzu sme rozdelili na dve časti, deskriptívne štatistiky odpovedí dotazníkového prieskumu a model logistickej regresie. Deskriptívne štatistiky nám ukázali zloženie našich respondentov, ale aj nám naznačili, aké by nám mohli výjsť výsledky v modeli logistickej regresie. V dotazníkovom prieskume sme mali 53% mužov a 47% žien a priemerný vek bol 28 rokov. Zistili sme že absolventi podnikatelia mali 10% zastúpenie aj u tých ľudí, ktorí absolvovali kurz o podnikaní a aj u tých ktorí tento kurz neabsolvovali. Taktiež sme zistili, že študenti, ktorí si viedli v škole najlepšie mali aj najvyššie zastúpenie pracujúcich študentov počas štúdia. Respondenti s vysokoškolsky vzdelanými rodičmi podnikajú v 31% prípadov a bez vysokoškolsky vzdelaných rodičov iba v 18% prípadov. Z našich respondentov zmenilo bydlisko 56%, bydlisko v ktorom boli pred nástupom na školu a bydlisko, ktoré uviedli ako aktuálne je rozdielne. Medzi ženami s lepšími výsledkami prevládalo vracanie sa do svojho bydliska, ktoré mali pred nástupom na školu a u žien aj mužov v ostatných známkach prevládala zmena bydliska. Respondenti, ktorí nepracovali počas štúdia, menili najčastejšie bydlisko. Respondenti,

ktorí počas štúdia nepracovali a ich rodičia podnikali, mali 36% zastúpenie podnikateľov. Naopak, tí respondenti, ktorí taktiež nepracovali popri škole a ich rodičia nepodnikali mali zastúpenie podnikateľov iba 20%.

Na základe vzorky 6624 respondentov, z toho 677 podnikateľov a 5947 zamestnaných absolventov 5 vysokých škôl na Slovensku môžeme konštatovať, že najpravdepodobnejší podnikateľ je absolvent muž, vo veku 30 až 34 rokov, nezáleží na tom či absolvoval kurz o podnikaní, prevažovali u neho známky C, ale aj B a D bolo v tesnom závese, podnikal už počas štúdia, aspoň jeden jeho rodič podniká, aspoň jeden jeho rodič má vysokoškolské vzdelanie a nie je viazaný na svoje bydlisko pred nástupom na školu. Iba 306 z našich podnikateľov uvádza vyšší hrubý ročný príjem ako je priemerný plat absolventov v roku 2020 a 333 zarába menej ako je tento priemerný plat absolventov, ktorí je 1710€ mesačne, teda 20 520€.

V logistickej regresii sme zistili nasledovné výsledky. Faktor pohlavie ženy, je veľmi signifikantný a má negatívny vplyv, čo je spôsobené tým, že muži z našej vzorky podnikajú viac ako ženy z našej vzorky. Vo veku 20 až 24 rokov môžeme pozorovať tiež silnejšiu významovosť a negatívny vplyv, spôsobený tým, že v našej vzorke bolo málo ľudí, čo by už stihli v tak mladom veku podnikat'. Rovnako ľudia vo veku 25 až 29 rokov majú ešte negatívny sklon podnikat'. Toto sa nám začína otáčať až vo veku 30 až 34 rokov, kde je tento vplyv pozitívny, čiže v tomto veku už podnikajú naši respondenti. Kurz o podnikaní počas štúdia nemal takmer žiadny vplyv na výsledok, či pôjde daná osoba podnikat', až veľmi slabý negatívny. Pri známkach môžeme zaznamenať, že jednotkári mali najväčší sklon podnikat', až so slabším značným vplyvom. Za nimi sú hneď trojkári, respektíve tí, čo ich priemerné známky na výške bol podľa nich C. Nasledujú ľudia so známkami B a nakoniec so známkami D. Veľmi silný pozitívny účinok so silnou významovosťou malo podnikanie už počas štúdia, veľa respondentov, ktorí objavili v sebe podnikavosť počas štúdia v nich pretrvala aj po absolvovaní vysokej školy. Naopak, zamestnaní počas štúdia zväčša naďalej vykonávali závislú zárobkovú činnosť. Podnikanie rodičov malo taktiež veľmi silný pozitívny vplyv na rozhodnutie podnikat'. Podnikatelia z nášho dotazníkového prieskumu boli značne ovplyvnení týmto faktorom. Vysokoškolské vzdelanie malo slabší vplyv, ale pozitívny k rozhodnutiu podnikat'. Zmena bydliska nám vyšla ako slabý, ale pozitívny vplyv k vzťahu podnikat'.

Podnikanie je spojené s každým jedným priemyslom, ktorý sa dá študovať na daných univerzitách. Vytvárať pridanú hodnotu práve vysokoškolsky vzdelaných ľudí

pomocou podnikania je žiaduce pre priemysel a trh. Môžeme len predpokladať prečo práve muži so vzdelanými a podnikavými rodičmi majú bližšie k podnikaniu ako ženy, či ľudia bez vysokoškolsky vzdelaných rodičov, ktorí nepodnikajú. Jeden predpoklad môže byť finančné zázemie tých, čo ich rodičia majú vysokoškolské vzdelanie alebo podnikajú. Preto by sa mohli univerzity zamerať na alternatívy a možnosti financovania. Rozvíjať ich kreativitu s prednáškami úspešných podnikateľov, podnikateliek, či priamo učením. Takisto by som odporúčal priblížiť problematiku podnikania ženám, primárne pomocou príkladov podnikateliek v biznise, čo by ich viac zaujímal, napríklad móda, kozmetika a iné. Väčšina podnikateľov mala 30 až 34 rokov, čo môže byť tiež spojené s hromadeným kapitálu, ale taktiež to mohlo byť spôsobené hromadením skúseností. Taktiež to mohlo byť spôsobené tým o čom vravel Shaperov model (Shapero a Sokol, 1982, Krueger a kol., 2000), že človek sa riadil zotrvačnosťou, až kým niečo nenarušilo jeho rovnováhu. Čiže stratili prácu a rozhodli sa podnikáť, keďže už mali dostatok informácií a skúseností, len čakali na vhodný moment. Ďalší identifikovaný problém je kurz o podnikaní, ktorí nemal žiadny vplyv na rozhodnutie podnikáť, je na mieste sa pýtať, či by predmet fiktívna firma alebo iná interaktívna výučba nemala lepší účinok (Vesper and McMullan 1988, Fiet, 2001). Fiktívna firma by mohla pomôcť k reálnemu podnikaniu pri optimálnom nastavení. Súdime podľa výsledkov v našom modeli, ktoré ukazujú, že podnikanie počas vysokoškolského štúdia jednoznačne vedie k podnikaniu aj po skončení.

5 Bibliografia

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behaviour and Human Decision Processes*,

Ajzen, I. (1987). Attitudes, traits, and actions: Dispositional prediction of behaviour in social psychology. *Advances in Experimental Social Psychology*,

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational behavior and human decision processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)

Arbo, P., & Benneworth, P. (2007). Understanding the regional contribution of higher education institutions: A literature Review. Paris: OECD publishing. OECD Education Working Papers No. 170. <https://doi.org/10.1787/19939019>

Arenius, P., Minniti, M. (2005), Perceptual variables and nascent entrepreneurs, *Small Business Economics*

Bartos, P., Rahman, A., Horak, J., & Jacova, H. (2015). Education and entrepreneurship in the SME segment in economic transformation. *Economics & Sociology*, 8(2), 227–239. <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2015/8-2/16>

Beijerse, R. P. (2000), Knowledge management in small and medium-sized companies: knowledge management for entrepreneurs, *Journal of Knowledge Management*, 4(2)

Bonte, W., Falck, O., Heblich, H. (2007), Demography and innovative entrepreneurship, *The Jena Economic Research Papers*, 2007-084.

Byabashaija, W., & Katono, I., (2011). The Impact of College Entrepreneurial Education on Entre-preneurial Attitudes and Intention to Start a Business in Uganda, *Journal of Developmental En-trepreneurship*

Carter, N. M., Brush, C. G., Greene, P. G., Gatewood, E., Hart, M. M. (2003), Women entrepreneurs who break through to equity financing: the influence of human capital, social and financial capital, *Venture Capital*, 5.

Cooper, S. Y., & Park, J. S. (2008). The impact of 'incubator' organizations on opportunity recognition and technology innovation in new, entrepreneurial high-technology ventures. *International Small Business Journal*, 26(1), 27–56. <https://doi.org/10.1177/0266242607084658>

Daghbashyan, Z., & Harsman, B. (2014). University choice and entrepreneurship. *Small Business Economics*, <https://doi.org/10.1007/s11187-013-9501-0>

Elam, A., Terjesen, S. (2010), Gendered institutions and cross –national patterns of business creation for men and women, *European Journal of Development Research*

Elfving, J, Brännback, M., & Carsrud, A. (2009). Toward A Contextual Model of Entrepreneurial Intentions. In A.L. Carsrud, & M. Brännback (Eds.), *Understanding the Entrepreneurial Mind: Opening the Black Box* (International Studies in Entrepreneurship Series, vol. 24). New York: Springer Verlag.

Elston, J. A., & Audretsch, D. B. (2011). Financing the entrepreneurial decision: an empirical approach using experimental data on risk attitudes. *Small business economics*,. <https://doi.org/10.1007/s11187-009-9210-x>

Enders, J. (2010) Higher education and the labor market. In P. Peterson, E. Baker, B. McGaw, (Eds.) *International Encyclopedia of Education* (pp. 365-369). Oxford: Elsevier, 365-369. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-044894-7.00827-7>

Evans, D. S., & Jovanovic, B. (1989). An estimated model of entrepreneurial choice under liquidity constraints. *Journal of political economy*, <https://doi.org/10.1086/261629>

Fiet, J.O. (2001) Education for entrepreneurial competency: A theory-based activity approach. in: Brockhaus, R. H. / Hills, G. E. / Klandt, H. / Welsch, H. P. (Eds.), *Entrepreneurship education: A global view*, Hants: Ashgate Publishing Limited.

Gupta, V. K., & York, A. S. (2008). The effects of geography and age on women's attitudes towards entrepreneurship Evidence from the state of Nebraska. *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 9(4), 251–262. <https://doi.org/10.5367/000000008786208777>

Heure, A. (2012). Perspectives on Parameters Influencing Entrepreneurial Intentions. Doctoral Dissertation. HEC Management School University of Liege, Liege.

Chowdhury, F., Audretsch, D. B. (2014), Institution as looting apparatus: impact of gender equality and institutions of the female entrepreneurship, *Euro Asian Business Review*,

Ionescu, A. M. (2012). How does education affect labour market outcomes?. *Review of Applied Socio-Economic Research*, 4(2), 130–144.

Sterlacchini, A. (2008). R&D, higher education and regional growth: Uneven linkages among European regions. *Research Policy*, 37(6), 1096–1107. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2008.04.009>

Turker, D., & Sonmez Selcuk, S. (2009). Which factors affect entrepreneurial intention of university students?. *Journal of European Industrial Training*, 33(2), 142–159. <https://doi.org/10.1108/03090590910939049>

Kuratko, D. F. (2005). The emergence of entrepreneurship education: Development, trends, and challenges. *Entrepreneurship theory and practice*, 29(5), 577–598. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2005.00099.x>

Nabi, G., Walmsley, A., Linan, F., Akhtar, I., & Neame, C. (2016). Does entrepreneurship education in the first year of higher education develop entrepreneurial intentions? The role of learning and inspiration. *Studies in Higher Education*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/03075079.2016.1177716>

Peterman, N. E., & Kennedy, J. (2003). Enterprise education: Influencing students' perceptions of entrepreneurship. *Entrepreneurship theory and practice*, 28(2), 129–144. <https://doi.org/10.1046/j.1540-6520.2003.00035.x>

Minniti, M., & Nardone, C. (2007). Being in someone else's shoes: the role of gender in nascent entrepreneurship. *Small Business Economics*, 28(2/3), 223–238. <https://doi.org/10.1007/s11187-006-9017-y>

Thompson, E.R. (2009). Individual Entrepreneurial Intent: Construct Clarification and Development of an Internationally Reliable Metric. *Entrepreneurship Theory and Practice*.

Kuttim, M., Kallaste, M., Venesaar, U., & Kiis, A. (2014). Entrepreneurship education at university level and students' entrepreneurial intentions. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 110, 658–668. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.12.910>

Karimi, S., Biemans, J.A., Lans Th., Chizari, M., & Mulder, M. (2016). Entrepreneurial Intentions and Opportunity Identification. *Journal of Small Business Management*

Krueger, N. (1993). Impact of prior entrepreneurial exposure on perceptions of new venture feasibility and desirability. *Entrepreneurship Theory and Practice*

Koçoğlu, M., & Hassan, M.U. (2013). Assessing Entrepreneurial Intentions of University Students: A Comparative Study of Two Different Cultures: Turkey and Pakistani, *European Journal of Business and Management*

Krueger, N.F., Reilly, M.D., & Carsrud, A.L. (2000). Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15(5–6), 411–432. [http://dx.doi.org/10.1016/S0883-9026\(98\)00033-0](http://dx.doi.org/10.1016/S0883-9026(98)00033-0)

Karimi, S., Biemans, J.A., Lans Th., Chizari, M., & Mulder, M. (2016). Entrepreneurial Intentions and Opportunity Identification. *Journal of Small Business Management*

Kolstad, I., & Wiig, A. (2015). Education and entrepreneurial success. *Small Business Economics*, <https://doi.org/10.1007/s11187-014-9621-1>

Lafuente, E. M., Vaillant, Y. (2013), Age driven influence of role-models on entrepreneurship in a transition economy, *Journal of Small Business and Enterprise Development*

Levesque, M., & Minniti, M. (2006). The effect of aging on entrepreneurial behavior. *Journal of Business Venturing*, 21(2), 177–194. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2005.04.003>

Lekovic, B., Maric, S., & Lekovic, B. (2014). Characteristics of Entrepreneurial Activities in Transitional Countries and Their Influence on Development. *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics*, 25(1), 62–71. <https://doi.org/10.5755/j01.ee.25.1.2885>

Ling, H., & Venesaar, U. (2015). Enhancing Entrepreneurship Education in Engineering Students to Increase Their Metacognitive Abilities: Analysis of Student Self-Assessments. *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics*, 26(3), 333–342. <https://doi.org/10.5755/j01.ee.26.3.5283>

Lucas, R. E. (1978). On the size distribution of business firms. *The Bell Journal of Economics*, 9(2), 508–523. <https://doi.org/10.2307/3003596>

Lee, S. M., Chang, D., & Lim, S. B. (2005). Impact of entrepreneurship education: A comparative study of the US and Korea. *The International Entrepreneurship and Management Journal*, <https://doi.org/10.1007/s11365-005-6674-2>

Lim, S., Enrick, E. R. (2011), Gender and entrepreneurial orientation: a multi country study, *International Entrepreneurship and Management Journal*

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, 2020; dostupné online: <https://www.trendyprace.sk/sk/absolventi/sk-trendy/mzda>

Masakure, O. (2015). Education and entrepreneurship in Canada: evidence from (repeated) cross-sectional data. *Education Economics*, 23(6), 693–712. <https://doi.org/10.1080/09645292.2014.891003>

Millian, J. M., Congregado, E., Roman, C., Van Praag, M., Van Stel, A. (2014), The value of an educated population for an individual's entrepreneurship success, *Journal of Business Venturing*, 29.

Minniti, M., Nardone, C. (2007), Being in someone else's shoes: the role of gender in nascent entrepreneurship, *Small Business Economics*

Mengistae, T. (2006), Competition and entrepreneurs' human capital in small business longevity and growth, *Journal of Development Studies*, 42.

Naser, K., Rashid Mohammed, W., & Nuseibeh, R. (2009). Factors that affect women entrepreneurs: evidence from an emerging economy. *International Journal of Organizational Analysis*, 17(3), 225–247. <https://doi.org/10.1108/19348830910974932>

Naude, W., Gries, T., Wood, E., Meintjies, A. (2008), Regional determinants of entrepreneurial startups in a developing country, *Entrepreneurship and Regional Development*, 20

Oates, B., Shufeldt, L. and Vaught, B. (1996), "A psychographic study of the elderly and retail store attributes", *Journal of Consumer Marketing*, Vol. 13 No. 6, pp. 14-27.

Pfeifer, S., Šarlija, N., & Zekić Sušac, M. (2016). Shaping the Entrepreneurial Mindset: Entrepreneurial Intentions of Business Students in Croatia. *Journal of Small Business Management*

Rauch, A., Rijdsdijk, S. A. (2013), The effects of general and specific human capital on longterm growth and failure of newly founded businesses, *Entrepreneurship Theory and Practice*

Rantanen, T., Pawlak, A., & Toikko, T. (2015). The Significance of Social Welfare Attitudes in Young People's Entrepreneurial Intentions. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 3(1), 43–60. <https://doi.org/10.15678/EBER.2015.030104>

Robinson, P. B., & Sexton, E. A. (1994). The effect of education and experience on self-employment success. *Journal of business Venturing*, 9(2). [https://doi.org/10.1016/0883-9026\(94\)90006-X](https://doi.org/10.1016/0883-9026(94)90006-X)

Remeikiene, Rita & Startiene, Grazina. (2009). Does the interaction between entrepreneurship and unemployment exist?. *Economics and Management*. 14.

Shook, C.L., Priem, R.I., & McGee, J.E. (2003). Venture creation and the enterprising individual: A review and synthesis. *Journal of Management*

Shapero, A., & Sokol, L. (1982). Social dimensions of entrepreneurship. In C.A. Kent, D.L. Sexton, & K.H. Vesper (Eds.), *The encyclopedia of entrepreneurship* (pp. 72–90). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall

Schlaegel, Ch., & Koenig, M. (2014). Determinants of Entrepreneurial Intent: A Meta-Analytic Test and Integration of Competing Models. *Entrepreneurship Theory and Practice*

Van der Sluis, J., Van Praag, M., Vijverberg, W. (2005), Entrepreneurship selection and performance: a Meta-Analysis of the impact of education in developing countries, *The World Bank Economic Review*

Van der Sluis, J., Van Praag, M., & Vijverberg, W. (2008). Education and entrepreneurship selection and performance: A review of the empirical literature. *Journal of economic surveys*, 22(5), 795–841. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2008.00550.x>

Velez, C. M. (2009), The probability of transition to entrepreneurship revisited: wealth, education and age, *Annals of Finance*

Vesper, K.H. & McMullan, W.E. (1988) Entrepreneurship: Today courses, tomorrow degrees? *Entrepreneurship Theory and Practice*, 13 (1). 7-13.

Wach, K., & Wojciechowski, L. (2016). Entrepreneurial Intentions of Students in Poland in the View of Ajzen's Theory of Planned Behaviour. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 4(1), 83–94. <https://doi.org/10.15678/EBER.2016.040106>

Wang, C. K., & Wong, P. K. (2004). Entrepreneurial interest of university students in Singapore. *Technovation*, 24(2), 163–172. [https://doi.org/10.1016/S0166-4972\(02\)00016-0](https://doi.org/10.1016/S0166-4972(02)00016-0)